

חדש
CHEŠVAN
KISLEV
חדש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Vydavatelská značka nakladatelství Eragny Press.
(K textu na stranách 12–13.)

USNESENÍ SNĚMOVNY K ANTISEMITISMU A IZRAELI

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR na svém zasedání 22. října naprostou většinou hlasů přijala usnesení, ve kterém odsoudila antisemitismus a odmítla zpochybňování práva Izraele na existenci a obranu. Usnesení, které se staví také proti výzvam k bojkotu Izraele, bylo schváleno v následujícím znění:

Poslanecká sněmovna:

1. důrazně odsuzuje všechny projevy antisemitismu směřující proti jednotlivcům, náboženským institucím, organizacím, jakož i Státu Izrael, včetně popírání holokaustu;

2. odmítá jakékoliv zpochybňování práva Státu Izrael na existenci a obranu;

3. odsuzuje veškeré aktivity a prohlášení skupin, které vyzývají k bojkotu Státu Izrael, jeho zboží, služeb či občanů, ať již na území České republiky, či na mezinárodních fórech;

4. vyzývá vládu, aby jak doma, tak i v mezinárodních vztazích rozhodně vystupovala proti všem formám antisemitismu;

5. žádá vládu, aby na půdě Evropské unie, Organizace spojených národů a dalších mezinárodních institucí odmítala finanční podporu ze zdrojů těchto organizací pro taková hnutí, organizace a spolky, které vyzývají k bojkotu Státu Izrael;

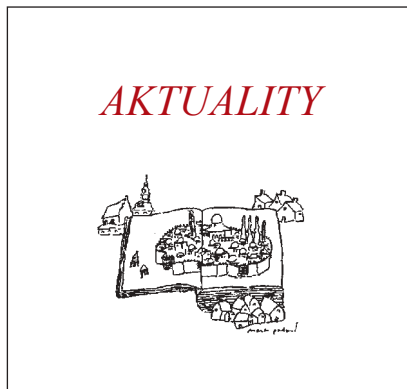
6. doporučuje vládě, aby jak doma, tak v rámci Evropské unie zintenzivnila aktivity v oblasti prevence antisemitismu a zasazovala se o zajištění větší bezpečnosti pro jednotlivé osoby, organizace a instituce, které by se mohly stát terčem antisemitských útoků.

ZRUŠENÍ ZDANĚNÍ CÍRKEVNÍCH RESTITUCÍ

Ústavní soud v úterý 15. října rozhodl o zrušení daně uvalené na finanční náhrady v církevních restitucích. Spornou část zákona zrušil. Zdanění původně prosadila vláda ANO s ČSSD s podporou KSČM a SPD, když přehlasovala veto Senátu. Prezident Miloš Zeman zákon podepsal v květnu.

Ústavní soud vyškrtl z právní úpravy jen několik slov, v praxi to ale znamená, že zrušil zdanění církevních restitucí, zdůraznil hned na začátku vyhlášení soudce zpravodaj Jaromír Jirsa.

„Ústavní soud dospěl k závěru, že nejde ve své podstatě o daň, ale o snížení restituční náhrady. Podle ÚS v tomto případě nešlo o čestný úmysl naplnit

státní pokladnu primárně, ale o něco jiného,“ uvedl.

Rozhodnutí Ústavního soudu je třeba respektovat. Novinářům to shodně řekl premiér Andrej Babiš (ANO), ministr vnitra Jan Hamáček a kultury Lubomír Zaorálek (oba ČSSD) a ministryně financí Alena Schillerová (za ANO). Na stejné stanovisko se omezil i prezident Miloš Zeman. ČSSD podle Hamáčka vyčerpala možnosti, jak podle jejího názoru špatně konstruované restituce zvrátit.

„Rozhodnutí Ústavního soudu je potřeba respektovat, přestože jsem stále přesvědčený, že byly církevní náhrady vypočteny chybně, tím pádem předražené o 54 miliard, a navíc schváleny velice podivně,“ napsal ČTK Babiš.

„Ústava zůstala v tomto státě ochráněna. Právní stav ve věci vyrovnání státu s církvemi zůstává stejný tak, jak byl nastaven od 1. ledna 2013. Vám, milí kolegové, kteří jste se na pokusu o tuto komunistickou krádež podíleli, zůstala jenom věčná ostuda,“ řekl ve sněmovně Miroslav Kalousek z TOP 09. „Je to dobrá zpráva o tom, že náš ústavní systém funguje a že jsme demokratickým právním státem,“ uvedl v komentáři pro média předseda KDU-ČSL Marek Výborný. Také on na Twitteru uvedl, že rozhodnutí je ostudné pro všechny, kdo zdanění podpořili. „Stále trvám na tom, že co bylo ukradeno, nemůže být při vrácení zdaněno!“ poznamenal předseda lidoveckého senátorského klubu Petr Šilar.

Předseda SPD Tomio Okamura novinářům řekl, že jeho hnutí chtělo napravit stav, kdy náhrady dostávají i církve, které před rokem 1989 neexistovaly. „Rozhodnutí Ústavního soudu ale vnímám v rámci ČR jako to nejvyšší, takže si myslím, že tato záležitost je z tohoto pohledu uzavřena,“ řekl.

„Jsem moc rád, že u nás pořád ještě neplatí, že kdo má moc, může cokoli,“

napsal na Twitteru šéf poslanců STAN Jan Farský.

Komunisté mají za to, že rozhodnutí soudu je nespravedlivé a že byly pomínuty zájmy občanů. Verdikt soudu však respektují. Strana bude ještě zvažovat další postup, nevylučuje, že se obrátí na evropské instituce.

„Napadenou právní úpravou zákonodárce nepřipustně retroaktivním způsobem (nepřípustná nepravá retroaktivita) nerozhodl o zdanění, nýbrž o faktickém snížení finanční náhrady, na jejíž celou výši vznikl církvím a náboženským společnostem právní nárok a legitimní očekávání okamžikem uzavření smluv o vyřádání. Dodatečné snížení finanční náhrady za krivdy způsobené zločinným komunistickým režimem míří proti základním principům demokratického právního státu. Zákonodárce tím porušil principy právní jistoty, důvěry v právo a jeho předvídatelnost a ochrany nabytých práv jakožto stěžejní principy demokratické společnosti (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky), a právo dotčených subjektů vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě ve smyslu ochrany legitimního očekávání jeho zmnožení,“ uvedl v odůvodnění ke svému rozhodnutí Ústavní soud.

Ekumenická rada církví, Česká biskupská konference a Federace židovských obcí ČR rozhodnutí Ústavního soudu ve společném prohlášení přivítaly a vyjádřily v něm vděčnost všem, kdo v této věci stáli na straně právního řádu. *jd*

OBSAH

- Rozhovor s K. E. Sidonem **3**
 Komentář k Tófe na tento měsíc **4–5**
Palestina jako stav myslí
 rozhovor s Tuviou Tenenbomem **6–7**
Neustálý zápas
 Forum 2000 a jeho účastníci **8–9**
 Výstava v Jeruzalémské synagoze **10–11**
Zemřel Harold Prince **11**
Eragny Press **12–13**
 György Konrád: *Každý je takový, jaké je jeho psaní* **14–16**
 Jiří Daníček: *Katzovy sady* **17**
 O knize *Nacistická kulturní politika v Protektorátu* **18–19**
 Hebraisté v Praze **20**
 Izrael: *Od Mosadu po starostku* **21**
 Výběr z českých médií **22**
 Kalendárium **23**
 Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
 Zprávy ze světa **28**

Spisovatel Karolu Efraimovi Sidonovi, vrchnímu rabínovi ČR, byla 20. října udělena Státní cena za literaturu jako ocenění za jeho celoživotní přínos české literatuře. Při této příležitosti jsme mu položili několik otázek, které se jeho psaní týkají.

Vaše první prózy *Sen o mně* a *Sen o mém otci* vyšly na konci šedesátých let. Co mají, nebo naopak nemají společného s tetralogií *Kde lišky dávají dobrou noc*, napsanou o padesát let později?

Především autora, byť je mezi nimi víc než padesát let a vydával jsem *Lišky* pod pseudonymem. Na otázku ostatně odpovídá sám fakt, že schovávání se za pseudonymem nevydrželo ani týden a autor byl správně rozeznán z textu, přestože jsem byl přesvědčen, že tematicky a stylisticky se *Lišky* od starších próz výrazně liší. I v tom jsem se tedy mýlil.

Existuje pro vaše pojetí psaní něco, čemu se říká „literární vzor“?

Každý autor, ať si toho je nebo není vědom, promítá do toho, co píše, leccos z četby autorů, jejichž způsob psaní je mu osobně blízký. Důvody mohou být různé, je to dáno i věkem, ale neznamená to ještě, že se vědomý literární vzor promítne autorovi do jeho vlastní tvorby jinak než úctou k jeho osobnosti a práci se slovem. V mém případě to byl Franz Kafka, ale mnohem čitelnější je, například v *Božím ostnu*, inspirace Gustavem Meyrinkem, přesněji řečeno jenom jednou z jeho knih: *Zelenou tvář*. Ještě důležitější však budou vlivy mladistvé četby, v mém případě *Pohádek tisíce a jedné noci*, Dickensova *Davida Copperfielda* a později Thomase Wolfa, neku-li Pisma svatého.

Viktor Fischl na začátku devadesátých let usoudil, že pokud budete jako rabín chtít pokračovat ve psaní, bez pseudonymu to nepůjde. Na jeho slova do jisté míry došlo. Jak vypadá vztah mezi Efraimem Sidonem a Chaimem Ciganem?

Na jeho slova došlo opravdu jen do jisté míry, i když jsem zpočátku také nevěřil, že mi jako rabínovi návrat k literatuře, a to ještě poměrně nevázané, tak rychle projde. Lidé, i když ne jistě všichni, mys-

lím pochopili, že Chaim Cigan = Efraim Sidon = Karol Sidon, jen si dal svobodu přiznat se sám sobě a veřejnosti k tomu.

Spisovatel jistoty hledá a současně zpochybňuje, na rabína se hledí jako na někoho, kdo jistoty zná a ukazuje k nim cestu. Jak spolu vycházejí v jednom těle?

Tohle dilema si uvědomuji, ale nic to nemění na skutečnosti, že také rabín, pokud se samozřejmě neuzavře do ulity definitivně uzavřené autority, může jen ukazovat cestu, kterou upřímně hledá, a snaží

KAROL SIDON

*se stal letošním laureátem
Státní ceny za literaturu*

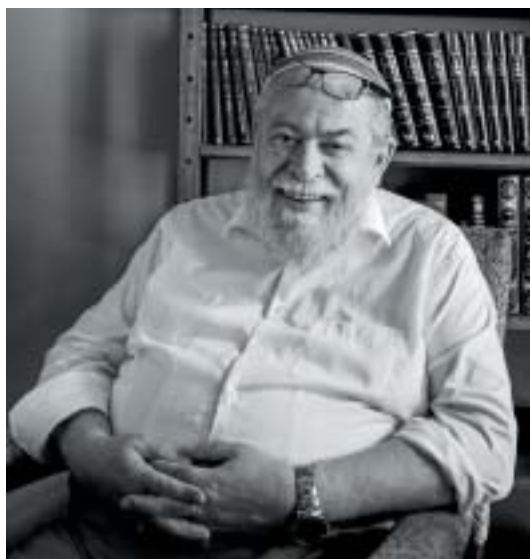

Foto Karel Cudlín.

se nezastírat si pochybnosti, které se vynořují, nejen v životě, ale i při studiu. Proto jsem v *Liškách* dal prostor bláznovství fixní ideje, jež napáchá ve stvoření tolik škody, že to ani nelze vylíčit. Jinými slovy jsem se rozhodl přihlásit se k nedokonalosti, poněvadž kdo jiný je nedokonalý, když ne já?

Mnohokrát se v souvislosti s literaturou cituje z *Deníků* Franze Kafky, který definuje psaní jako formu modlitby. Je vám takové pojetí jako rabínovi a spisovatelů blízké?

V něčem ano, protože při psaní jde o formulaci. Na rozdíl od modlitby, již má člověk připravenou a zformulovanou a procezenou zkušeností generací lidí moudřejších, než je člověk sám, snaží se

spisovatel zformulovat obsahy, které mu poskytuje jeho nitro, a nabývá-li při psaní dojmu, že se mu to daří, je to, jako by se přiblížil k podstatě lidského bytí.

Přeložil jste z hebrejštiny řadu liturgických textů a především Pět knih Mojžíšových. Objevil jste při jejich překládání něco, co vám při jejich čtení a studiu unikalo?

Samozřejmě, obzvláště překlad Tóry vyžaduje zabývat se každým slovem, hledat logickou souvislost a adekvátní způsob, jak to či ono slovo či větu převést do svého jazyka. Koneckonců za to žehnáme Bohu, když prohlašujeme, že nás posvětil svými příkazy a přikázal nám zabývat se slovy Tóry. Žádný čestný překladatel, ať již překládá z jakéhokoliv jazyka, se bez této pozornosti ke slovu nemůže obejít, ale v případě židovských svatých knih a textů k tomu člověk dostává odměnu v porozumění svatosti, kterou obsahují.

Státní cenu za literaturu před vámi dostali mimo jiné Josef Škvorecký, Milan Kundera, Ivan Wernisch nebo Ivan Diviš. Cítíte se v té společnosti dobře?

Vzhledem k tomu, že to nesporně jsou dobří spisovatelé, či dokonce básníci, to jako spisovatel chápu jako skutečnou poctu.

Koho byste na státní cenu navrhl pro příští rok?

Poté, co jsem při udělování státních cen připomněl Petra Kabeše, který už cenu dostal, Jiřího Němce, jenž zase dostal medaili Za zásluhy, a na jazyce jsem měl Zbyňka Hejdu, jenž dostal Cenu Jaroslava Seiferta, a všichni tři ještě zaživa jako já, už raději nikoho navrhnout nebudu.

Co z toho všeho, co vás v životě potkalo, považujete za nejdůležitější?

Situace, kdy jsem byl donucen se rozhodnout a přiznat barvu.

Máte nějaké nesplněné přání?

Mám. Přál bych si, aby moje *Lišky* vyšly anglicky a byl jsem za ně po zásluze oceněn cenou Hugo nebo alespoň Nebula za přínos do literatury sci-fi! Když se k tomu ale teď přiznávám, napadá mě, že v Americe bych ji nemohl převzít, aniž bych za ni poděkoval, a já se bohužel za celý svůj život nenaučil anglicky. (jd)

PŘÍČINA A NÁSLEDEK

Parašat Toldot

V Tóře se několikrát objevuje obrat *ele toldot*, který je možno vykládat a překládat na několik způsobů. Všechny však vycházejí z kořene slovesa zplodit, zrodit, *laledet*, a to i v přeneseném smyslu. *Toldot* tak můžeme chápat jako jsoucna, zplozená v tomto světě jinými jsoucnými jako potomci svými otci, ale rovněž v abstraktní rovině. Cokoli se v tomto světě zrodí, je *následkem* své příčiny, jež je chápána jako *av*, otec. V halachické literatuře se potom s termíny *av* a *toldot* setkáváme v logice příčiny a následku, kdy je například kontakt s mrtvým tělem člověka pokládán za obecnou příčinu rituální nečistoty. Protože však žádná příčina není bez následků a následek se stává příčinou svých následků, jejich zřetězení nabývá i významu *dějin, příběhů* či prostě *story*.

V některých případech jde v Tóře o výčet pokolení, a naskytá se proto otázka, zda obrat „to jsou toldot“ předchází text uzavírá, anebo otevírá text následující. K prvnímu výkladu by mohlo svádět hned první uvedení *ele toldot* v 1M 2,4 po šesti dnech stvoření a posvěcení dne odpočinku, kdy by *toldot* byly následky stvoření. *To jsou toldot nebes a země, stvořených v den, kdy Hospodin, Bůh, dělal zemi a nebesa*, by tak pečeti dilo počátku podobně jako sám šabat. Jenomže hned po slovech, že *v den, kdy Hospodin, Bůh, dělal nebesa a zemi*, následuje zpráva o *každém stromku na poli, než byl na zemi, protože nebylo člověka, který by obdělával zemi* (2,5), a tím se otevírá příběh člověka po vyhnání z ráje, kdy byl nucen dobývat ze země chléb, což činí dodnes.

Správnost názoru, že *ele toldot* vždycky otevírají novou kapitolu, lze opírat i o slůvko *behibaram* (stvořených), jež je vedle prostého významu chápáno jako skrytý poukaz na budoucího *Abrahama*. Obsahuje znaky jeho jména, a *stvořených v den* atd. naznačuje, že Abraham byl předpokladem samotného stvoření, jeho budoucností, a bez něj by akt stvoření neměl smysl.

Následující *toldot* se proto týkají *knihy dějin člověka*, protože *v den, kdy Bůh stvořil člověka, učinil jej s Boží podobou* (5,1–2). Tóra se tím označuje za *příběh*, jenž od *berešit bara* na svém začátku až po poslední slova *před zraky celého Jisraele* (5M 34,12) na konci, počínaje Adamem a konče Izraelem, sleduje kultivaci Boží podoby od jednotlivce po lidské společenství. Tuto vazbu zdůrazňuje i výzva k Izraeli, obsažená v Talmudu: *Atem kru'ím adam*, vy jste povoláni být člověkem!

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Stvoření*.

K tomu však vede dlouhá a nesnadná cesta. Proto je po šesti dnech stvoření předsláno, že *Bůh požehnal sedmému dni odpočinku a posvětil jej, protože v něm Bůh odpočinul ode všeho svého díla (...) aby bylo vykonáno* (2,3). Aby bylo vykonáno v tomto světě lidmi, je třeba (viz závěr článku) počítat s obrovskými ztrátami času. Jsou způsobeny tím, čím se člověk liší jak od zvířat, tak od andělů, kteří by konali bez zbytečných prodlev, poněvadž nemají na rozdíl od člověka a Boha svobodu volby. Právě tím se však člověk podobá Bohu, protože *Adam*, když Kain zabil Hévela, *zplodil se svou podobou jako svůj otisk a pojmenoval ho Šet, základ* (1M 5,3). Ještě déle trvalo, než se v Adamově potomstvu projevil Boží otisk v Noachovi: *Noach byl spravedlivý muž, ve svých pokoleních bez vady* (15,9), a jenom díky tomu se po potopě *celá země zalidnila ze tří Noachových synů*, a to jsou *toldot*

Noach. Ani pak se však Boží podoba neprojevila ve své ryzosti dříve než v desátém pokolení po Noachovi. Tím pozoruhodnější ale je, že Tóra neuvádí *toldot Avraham* a při *toldot Jicchaka, Avrahamova syna*, jenom opakuje známou věc, že *Jicchaka zplodil Avraham* (25,19). Vskutku by to bylo zbytečné připomínat, kdyby smysl Jicchakovy existence neodvisel od svobodné vůle otce, jenž objevil Boha jako jediného stvořitele a krále světa. Zamyslíme-li se nad tím, proč Tóra neuvádí Avrahama jako příčinu svých *toldot*, pochopíme, proč ani Stvořitel nebes a země a člověka nemá *toldot*. Je od nich oddělen, ačkoli je v nich obsažen svou podobou.

Přesto klade Tóra důraz právě na *toldot*, na následky, a tedy na budoucnost. Jakkoli jsou odvozeny z příčiny, smysl příčiny by přišel vniveč, kdyby následky nerealizovaly odkaz příčiny. Nejpřehnaněji je to vysloveno v *ele toldot Jaakov* (37,2), *to jsou příběhy Jaakova: Josef...* Následující vyprávění je až do konce první knihy Tóry pokládáno za román, není to však *story Josefa a jeho bratří, nýbrž jejich otce*. Nekončí také závěrem první knihy, ale až v závěru celé Tóry, věnované roli jejího autora Mošeho *před zraky celého Jisraele*. Jisrael, to je přece Jaakov ve svém potomstvu, nesoucím jeho jméno.

Zvláštní kapitolou jsou ve 4M 3,1–4,9 *toldot Aharon u Moše*, které nejprve mluví o synech Aharonových, pak se vrací k prarotci Levitů, třetímu Jaakovovu synu Levimu, jehož kmen Bůh vyňal z Jisraele, aby je včetně Aharona a Mošeho jako kněží oddělil ke své službě. Ačkoli Tóra mluví o *toldot* obou bratří, syny Mošeho neuvádí. Přitom měl dva, a v rámci Tóry tomu nemůžeme přikládat jiný důvod, než že skutečnými *toldot Mošeho* jsou jeho žáci, generace dětí, které se učí jeho Tóře. *Hlas dětí učitelů, učících se Tóru* je v traktátu Šabat 119a pokládán za důvod, proč Bůh zachová svět. Ne, že by se Tóru učily jen děti učitelů, ale že učitelé Tóry jsou svým žákům otci při kultivaci jejich duchovní podoby.

Na závěr nemohu pro úplnost nezmínit *toldot Jišmaela*, Avrahamova syna s egyptskou služkou Hagar, a *toldot Esáva*, staršího dvojčete Jaakovova. Tyto „následky“ Avrahama a Jicchaka provázejí lid Jisraele od jeho zrození až dodnes. Pro nedostatek místa se k nim vrátím v souvislosti s lidskými dějinami, protože i oni jsou jejich tvůrci ve smyslu odporu, který dezinterpretaci myšlenky Avrahamova a Jicchakova přínosu kladou jeho uskutečnění v Jisraeli.

EFRAIM K. SIDON

OLAM – LEOLAM – MEOLAM...

Náš svět charakterizuje čas a prostor a jsou to právě tyto charakteristiky, které se podivuhodně spojují v hebrejském označení pro svět „olam“. Když židovská modlitba hovoří o Bohu, označuje Stvořitele za pomoci výrazu „olam“ jako živého „haolamim“, což znamená existující v nekonečnosti vesmíru i ve věčnosti času. Na stejném písmenném základě jako „olam“ – „svět“ – přitom hebrejščina nabízí ještě další pojmy s hlubokým dosahem.

Tak hebrejské „neelam“, což znamená „skrytý“, „neodhalený“, jako by naznačovalo nepoznatelnost toho, kdo stvořil svět v jeho dokonalosti a kráse, a jako takový jej člověku světil. A můžeme se ptát: Není tento vztah mezi Bohem, který je nám nepoznatelný, a jeho dílem, které jako dar smíme užívat a rozvíjet, výzvou pro člověka, jak svět zázračně tajemný učinit zároveň osobitě lidským?

Co víc, v tomto světě člověk, jakkoli smrtelný, může mít podíl na věčnosti. „Věčnost“ se hebrejsky řekne „leolam“, tedy opět za pomoci písmen, která tvoří slovo „svět“. „Leolam“ neboli „věčnost“ bychom ale podle předložky, kterou obsahuje, mohli doslova překládat „ke světu“. Obrátit se ke světu znamená pro člověka žít s ním v souladu, přispívat k velkolepému činu Stvořitele, a tak být Bohu partnerem na jeho stále znovu obnovovaném díle.

Opakem takového jednání je nicota. Proletění časem lidského života jako by se neudál. Bylo by to „nikdy“ – hebrejsky „meolam“. Anebo přeložíme „nikdy“ podle úvodní předložky „z“ jako „ze světa“. Poselství je zřejmé: Kdo se odvrací od světa – kdo v něm nehledá a nevidí Boží harmonii, k níž má svým skromným dílem přispět –, ten ze světa schází ještě za života.

Mnohem horší by však bylo, kdyby kvůli zlým činům jedinců měli trpět všichni lidé. A tak si i v této souvislosti připomeňme hebrejské slovo „olam“ – „svět“, tentokrát svými písmeny obsažené ve výrazu „elem“. Jedním z jeho významů je „tajemství“, odkazující k již zmíněné skrytosti. Ale „elem“ má v hebrejštině ještě jeden význam: „zapomnění“. Je strašné si představit, že by se svět kvůli naší nedostatečnosti mohl takovým „zapomněním“ stát; místem, kde člověk selhal.

Zamyšlení Lea Pavláta

k Novému roku 5780 vysílal v říjnu Český rozhlas. Pro Rech mírně kráceno.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách – listopad 2019
chešvan / kislew 5780****Staronová synagoga**

1. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.21 hodin
2. 11. sobota	NOACH 1M 6,9–11,32 hf: Iz 54,1–55,5 mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.28 hodin
8. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.10 hodin
9. 11. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16 mincha	15.50 hodin
	konec šabatu	17.18 hodin
15. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.00 hodin
16. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: 2Kr 4,1–37 mincha	15.40 hodin
	konec šabatu	17.10 hodin
22. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.52 hodin
23. 11. sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–25,18 hf: 1Kr 1,1–31 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.03 hodin
28. 11. čtvrtek	1. den Roš chodeš kislew	
29. 11. pátek	2. den Roš chodeš kislew večerní bohoslužba	15.46 hodin
30. 11. sobota	TOLDOT 1M 25,19–28,9 hf: Mal 1,1–2,7 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.59 hodin

V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.50 hodin.

*Večerní bohoslužby se zde konají 1. 11. v 16.20 hodin
a 15. 11. v 16.00 hodin.*

Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

PALESTINA JAKO STAV MYSLI

Rozhovor se spisovatelem a dramatikem Tuviou Tenenbomem

TUVIA TENENBOM (nar. 1957 v Bnej Brak) absolvoval v Izraeli rabínská studia, na konci sedmdesátých let odjel do USA. Věnoval se studiu matematiky, anglické literatury a dramatu a v New Yorku založil Židovské divadlo, pro něž dosud napsal dvě desítky her, které spolu se svou ženou Isi režiruje. Proslavil se jako autor několika reportážních knih, věnovaných hlavně evropskému a americkému antisemitismu a izraelsko-palestinskému vztahu. V češtině vyšly jeho knihy *Chyťte Žida!*; *Čau, uprchlíci!* a *Všechny jejich lži*; nedávno autor v Praze představil české vydání svého posledního díla *Krasy Jejího Veličinstva, mapujícího situaci na britských ostrovech v době brexitu a antisemitských skandálů v opoziční Labouristické straně. Všechny jeho knihy vydalo pražské nakladatelství Zeď.*

Pane Tenenbome, v úvodu ke knize *Chyťte Žida!* zmiňujete, že pocházíte z dlouhé linie rabínů.

Ano, pocházím z chasidské rodiny, můj praprapraděd byl Geršon Henoach Leiner Ratziner, rebe z Izbici. Byl to ten chlapík, co rozhodl, že bude mít techeiles, tyrkysově modrá vlákna, v cicit, obnovil biblickou tradici. Matčína rodina byla také ultraortodoxní, pocházela z Rumunska. Tátovi rodiče stihli vycestovat z Polska do Palestiny, než přišli Němci, přivezli ho jako miminko, matka prošla koncentračními tábory a odjela do Palestiny po válce. Usadili se v Bnej Brak a tam jsem se také narodil.

Vyrostl jsem v komunitě, která vznikla kolem rabína Avrahama Ješajahu Karelice, jemuž říkali podle jeho nejznámějšího spisu *Chazon Is* a jeho stoupenci se nazývali chazonišnikes. Naše komunita byla ta nejortodoxnější, jakou si dovedete představit.

Bylo jednoduché takové prostředí opustit?

Ne, trvalo to. Studoval jsem v ješivě, docela mladý jsem pronášel výklady, šuřim, ale současně jsem začal své okolí, hlavně to, co přednášeli rabíni, kritizovat. Měl jsem pocit, že to, co tvrdí nebo co dělají, nemá s judaismem nic společného – jejich tmavý hábit, oddělení mužů a žen... První krok byl, že jsem přešel k sionistické ortodoxii a nastoupil

na vojnu, pro zbožné Židy se nabízela kombinace ješivy a vojenské služby, Esder ješiva.

Jak jste prožíval službu v armádě?

Bral jsem to jako něco zajímavého, spousta nových lidí, legraci. Nevyhovoval mi ale dril. Pamatuji se, že hned první den jsme měli nastoupit a stát rovně, poručel nám takový mladíček, oficír, a řekl, že

Foto Jan Sulzer.

musíme stát v pozoru. Což jsem nestál. Přišel ke mně a ptal se, jestli jsem nedával pozor a nevím, jak se stojí v pozoru. Řekl jsem mu, že jsem absolvent ješivy, můj rabín i můj otec že znají Bibli a Talmud, jako když bičem mrská. A ani jednoho že jsem neposlouchal – a to si vážně myslí, že budu poslouchat jeho?! A bylo to. Vojnu jsem nakonec nějak zvládl. A pak, když mi bylo jednadvacet, jsem chtěl studovat na univerzitě. To byl pro moje rodiče nejhrůznější zločin, jakého bych se mohl dopustit. A tak jsem raději odjel do New Yorku.

Bez peněz, bez pomoci?

Jo. A navíc jsem vlastně nic kromě judaismu neuměl, snad ani násobilku – a samozřejmě jsem neuměl anglicky. Ale rozhodl jsem se, že chci všechno dohnat, studovat na univerzitě matematiku a počítáče. Předtím jsem udělal rychlokurz základů matematiky a angličtiny. Byl jsem v New Yorku, úplně sám, ale našel jsem si zadarmo bydlení v chasidské komunitě szatmarských Židů. Dostal jsem pokojík

úplně nahoře v podkroví, bez vody, bez koupelny, akorát tam bylo hodně myši. Když jsem chtěl jít na záchod, musel jsem seběhnout dolů a pak přes ulici do synagogy, kde byl záchod. Takhle jsem se taky naučil jidiš. Takže to bylo hektické: matika, angličtina, jidiš – všechno hlavně rychle. Když jsem dokončil matematická studia, pokračoval jsem: studoval jsem anglickou literaturu, pak drama, celkem jsem takhle strávil patnáct let. Divadlu jsem propadl.

Sekulární svět se vám zalíbíl.

Určitě. Nejprve jsem se u szatmarské komunity chodil modlit do šulu, postupně jsem přestal. Zamiloval jsem si New York. Tehdy, na počátku osmdesátých let, byl otevřenější, vstřícnější, přístupnější nápadům, bylo snazší se prosadit. Začal jsem psát židovské hry, předčítal jsem je v klubech, což mělo úspěch. Pak jsem je nabízel židovským divadelníkům, ale nikdo je nechtěl. Roku 1995 jsem založil vlastní divadlo.

Proč vaše hry nechtěli hrát?

Protože prý byly moc židovské. Pro ně byla židovská hra příběh, v němž se hlavní hrdina jmenuje Irving, jeho žena je Rachel. On je zubař a ona nakupuje v Bloomingdale, což je luxusní obchodní dům. A Irving se jednoho dne zamiluje do šikse, ženy, která není Židovka. A tomuhle říkají židovské drama... Většina Newyorčanů toho o židovství, tedy o Bibli a Talmudu, moc neví. Moje hry se tímhle zabývají, jsou v nich talmudické disputace, ale mluví se v nich také o antisemitismu, o sexualitě v ultraortodoxní komunitě v Jeruzalémě, o gayích v ortodoxním světě nebo izraelsko-palestinském konfliktu.

Mělo vaše divadlo úspěch?

Ne všechno, ale většina představení ano, chodí na nás i lidi z ortodoxní komunity, kteří si před vchodem nenápadně schovávají pokrývku hlavy. Kromě samotných her provozujeme poslední čtyři roky dramati-zované úryvky z mých knih, po kterých následuje debata s obecními; s těmi jezdíme i na turné po Americe, i po Evropě, po Rakousku, Německu.

Nezažil jste protesty, dejme tomu, když se na jevišti zabýváte izraelsko-palestinským konfliktem?

Ne. Já sice kritizuji metody, které Palestinci používají vůči Izraelcům, ale nijak nezvažují jejich kulturu. Kritizuji, ale

s respektem. Že se vždycky a všude najdou idioti, kteří křičí, že se znevažuje jejich citění, s tím se nedá nic dělat.

V knize *Chyťte Žida!* jste velice kritický k nevládním organizacím působícím v Izraeli v angažmá pro palestinskou věc. Nesetkal jste se ani s jediným projektem těchto organizací nebo projekty podporovanými OSN, které by byly skutečně užitečné?

Popravdě řečeno ne. Viděl jsem učebnice, které používá UNRWA v palestinských školách, z nichž se děti učí, že Izrael nemá existovat; viděl jsem nádherné vily, v nichž snad ani nikdo nebydlí a které se staví hned vedle židovských osad, aby se osady nešířily; viděl jsem semináře, kde se evropské učitelé bavili mezi sebou, protože tam byli jen dva palestiniští účastníci a ti neuměli anglicky; zúčastnil jsem se filmové přehlídky v Jeruzalémě, kde se ukazovaly snímky vyrobené v západních koprodukcích – všechny byly víceméně protiizraelské.

Zajímavé na tom je, že tyto organizace naprosto zanedbávají palestinské uprchlické tábory v Libanonu a v Jordánsku. Byl jsem v táboře v Ammánu a je to čirá hrůza, lidé tam žijí ve skutečně strašlivých podmínkách, nemají místo, možnost hygieny, lékařskou péči. Jenže tam nejsou Židé, takže proti komu by se nevládky vymezovaly? Na samotných Palestincích jim vlastně nezáleží...

V roli německého novináře jste pronikli i mezi činníky OOP.

Bavil jsem se se spoustou lidí, dozvěděl jsem se třeba, že Palestina byla založena před tisíci a tisíci lety, že nevědí, že existoval nějaký židovský Chrám, a že Izrael je okupační a koloniální entita. Díky západní podpoře – a na palestinskou podporu jdou skutečně obrovské sumy peněz, za rok je to tolik jako roční HDP Švýcarska – Palestinci zůstávají v roli věčné oběti Izraele, která neustále potřebuje pomoc.

Opakovaně dokládáte, že důvod pro takovou podporu není snaha pomoci Palestincům, ale škodit Židům. Opravdu?

Jistě. Proč se nevládky neangažují třeba ve prospěch Kurdistanu? Nebo jiných menšin, které jsou v mnohem horší situaci než Palestinci v Izraeli, včetně toho, jak žijí Palestinci v Gaze pod vládou Hamásu? Ano, já to pokládám za čistý antisemitismus. Tečka.

Jeden člověk ve vaší poslední knize říká: „Palestina je stav mysli.“

Ano, řekl to jeden akademik v Londýně a je to krásně formulované. Na Angličanech se mi líbí, že ať je třeba i jejich vlastní země v sebevětším srabu, umějí vše krásně vyjádřit. Ale k té Palestině: ano, Palestina je pro západní levicové intelektuály stavem mysli, realitou mimo realitu. Musíte říkat, že podporujete Palestinu a jste proti Izraelcům, i když jste tam většinou nikdy nebyl a o historii a vztahu těchto dvou národů nevíte v podstatě vůbec nic. Důležité je, že jste propalestinský. Pokud byste vyjádřil odlišný názor, v určitých kruzích neobstojíte: jste-li akademik, nebudou vás tisknout v odborných časopisech, jste-li umělec, nemusejí hrát vaše hry...

V knize o Izraeli také ukazujete, co se předvádí západním novinářům na Západním břehu a že většina z žurnalistů tyto údaje přejímá, aniž by je nějak ověřovala. Myslíte, že tento druh reportáže pak ovlivňuje veřejné mínění?

Je to otázka, co bylo dřív, jestli slepice, nebo vejce. Je jasné, že média ovlivňují lidi a média v dnešní době se chovají spíš aktivisticky než objektivně zpravodajsky, spíš kážou, než popisují. V západním světě mají média hodně co do činění s penězi. Kdybych založil noviny a chtěl bych, aby je lidé četli, musím zveřejňovat to, čemu už věří a chtějí se ve své víře utvrdit, odlišné názory je nezajímají. Jinak bych nic neprodal. Pokud jste pravičák ve Velké Británii, nebudete si kupovat *The Guardian*, a když jste levičák, nesáhnete po *The Times*. Kde je poptávka, tam je i nabídka.

V knize *Chyťte Žida!* popisujete důkladně i fenomén sebenávistného Žida. Jak se jím člověk stane?

Jednak se do takového prostředí narodíte a jednak se jím prostě stanete. Pokud člověk čte každý den jen deník *Haarec* nebo list *The Guardian*, nic jiného z něj ani být nemůže, zkrátka nabude dojmu, že Židé nestojí za nic. A jak už jsem říkal, pohybujete-li se v intelektuálních, akademických či uměleckých kruzích a jste-li Žid, musíte jít s davem.

Popisujete také, jak jste navštívil Památník holokaustu Jad vašem s průvodcem Itamarem, který při prohlídce srovnával nacistická zvěrstva s chováním Izraelců vůči Palestincům.

Ano, to je součástí palestinského narativu, takhle Itamar v Jad vašem prováděl. Když kniha vyšla v hebrejštině, památník mu průvodcovskou činnost ve svých prostorách zakázal. Ale asi se najdou další, jemu podobní...

V Anglii jste si kromě jiných popovídal s poradcem vůdce labouristů Jeremyho Corbyna Peterem Willsmanem.

Ano, to bylo neuvěřitelné. Když jsme letos s manželkou a natáčecím týmem cestovali po Anglii a pracovali na knize, hlavní téma země byl antisemitismus v Labouristické straně. No a v Oxfordu, v jedné nabl restauraci, jsem – opravdu náhodou – narazil na Corbynovu pravou ruku, Petera Willsmana, muže, jenž byl označován za hlavní příčinu antisemitických skandálů ve straně. Dal jsem se s ním do řeči jako „německý novinář“, on se rozpovídal a prohlásil, že za obviněním Corbyna z antisemitismu stojí izraelská ambasáda. Že do strany nasadila svého agenta, který ten problém rozdmýchává, že ambasáda stojí i za protestním dopisem, který podepsalo 68 rabínů, že bohatí Židé ovládají média, zkrátka klasické antisemitské báchorky.

Věděl Willsman, že ho nahráváte?

Nevěděl. Bylo to náhodné setkání, ne oficiální interview. Ale Willsman je politik, tedy veřejně činná osoba, a podle britského zákona lze rozhovor s takovou zájmovou osobou zveřejnit, i když on o nahrávání nevěděl. Předal jsem nahrávku rozhlasové stanici LBC a ti to s potěšením zveřejnili. Byl z toho obrovský, ale obrovský skandál. A Corbyn neměl jinou možnost, že Willsmana nějak potrestat – z Labouristické strany ho nevyloučili, ale pozastavili mu členství s tím, že to „vyšetří“. Dosud to nevyšetřili.

Vidíte přesto nějaké změny k lepšímu? OSN přijala zprávu o globálním antisemitismu s tím, že se na něm podílejí i aktivity BDS. Není tohle uznání určitým krokem k obratu?

Takhle snadno to nejde, změna potřebuje hodně času. Ale měli by k ní přispět i sami Židé, židovské komunity, židovští představitelé a intelektuálové, nebát se. Třeba britští Židé o tom, že jejich členové jsou napadáni, raději nemluví, aby situaci „ještě nezhoršili“. Snaží se problémy spíš utulat. A když se nebrání sami Židé, není moc naděje, že antisemitismus zmizí.

Alice Marxová

NEUSTÁLÝ ZÁPAS

Na Forum 2000 přijel i Natan Šaransky, autor testu tři D

V říjnu se v Praze již potřinácté sešli politici, politologové, historici, myslitelé, novináři, spisovatelé, humanitární pracovníci a studenti, aby společně diskutovali o stavu světa. Letos, třicet let od pádu komunistického režimu, znělo hlavní téma Oživit slib roku 1989, přičemž jedním z nejčastěji používaných pojmů v souvislosti s tehdy získanou demokracií byla „kriize“, mluvilo se i o „neustálém zápase“ o její udržení. Záznamy z hlavních panelových debat lze zhlédnout na webové stránce www.forum2000.cz.

Současně s konferencí, na niž je zapotřebí (velice časná) registrace, se konala řada akcí v rámci volně přístupného Festivalu demokracie. Na něm vystoupilo několik zajímavých osobností z Izraele. Nedorazil bohužel pravidelný návštěvník Fora 2000, politolog Šlomo Avineri, ale i tak zněly izraelské hlasy výrazně. Forum i letos pokračovalo v tradici, již roku 1996 zahájil (spolu s Eliem Wieselem) prezident Václav Havel: analyzovat současnost a stav demokratických hodnot a respektu k lidským právům, snažit se dopátrat jejich klíčových problémů a navrhnout řešení. Konkrétním vzkazem letošního ročníku pak byla rezoluce účastníků k situaci v Hongkongu.

NIC NENÍ PRAVDA...

Jedním z témat bylo to, jak hluboce se liší představy o prostoru bez cenzury, které měli lidé před třiceti lety, od našeho současného světa. Na úvod diskuse zabývající se demokracií v době sociálních sítí a čínského prezidenta Si Ting-pchinga shrnul hlavní body britský novinář, spisovatel a znalec současných ruských poměrů **PETER POMERANTSEV** (o nichž napsal knihu s příznačným názvem *Nic není pravda a všechno je možné*). Mimo jiné řekl: „Co se týče médií a principů, o nichž jsme si představovali, že budou vytvářet demokratický informační systém, jsme v krizi. Tyto principy byly: svoboda vyjadřování, pluralismus médií, význam informací veřejnopráv-

ních médií, přesnost, objektivita. A samozřejmě představa, že informace budou volně proudit přes hranice a že to povede k větší prosperitě a míru. Tyto myšlenky, jež byly nedílnou součástí

Peter Pomerantsev. Foto archiv.

roku 1989, vítězství svobody vyjadřování nad cenzurou, jsou nyní oslabeny: Idea, že pluralismus nezbytně povede k lepší debatě, lepší demokracii, byla zpochybněna polarizací, která je tak extrémní, že je v ohrožení jakákoli konstruktivní společenská debata. Idea svobody vyjadřování byla nabourána neliberálními silami, krajní pravici, která ukázala, že svobodu vyjádření může využít k tomu, aby rasisté šířili svá tvrzení. Přesnost a objektivita jsou zpochybněny lhostejným relativismem. Šíří se tvrzení, že objektivita je nemožná, neboť fakta mají mnoho a mnoho výkladů. Představa, že informace přesahující hranice povedou k míru a prosperitě, je ohrožena rozvrácením a informační subverzí, hackováním, které skutečně nezná hranic.“

NE K VĚCI, ALE K PROTOKOLU

Prostý návod, jak se přivalu informací i dezinformací bránit a obnovit důvěru lidí v demokracii, navrhl (i u nás již celkem známý) izraelský akademik, profesor **DAN SCHUEFTAN**, vedoucí centra bezpečnostních studií na Univerzitě v Haifě, bývalý poradce premiérů Jicchaka Rabina a Arie-la Šarona. Dle jeho názoru spočívá celosvětová krize demokracie kromě jiného ve skutečnosti, že politici se neřídí tím, co je správné, ale tím, co „vypadá dobře, co zní dobře, co je atraktivní“. „Musíme se navrátit k tomu, abychom se ptali, co je ve vztahu k demokracii nejdůležitější, co navrátí víru lidí v demokratický systém,“ prohlásil v debatě. Kritizoval přílišnou transparentnost ve-

řejného a politického života, kdy nikdo nemluví k věci, ale všichni mluví tak, aby vyhověli protokolu: „Nikdo se nestará o podstatu věci. Zabýváme se problémy, které se týkají dneška či zítřka, ale nikoli příštího roku, příští generace. Transparentnost dosáhla bodu, kdy je pro demokracii kontraproduktivní.“ Kritizoval i nezvládnutí uprchlické krize, která přispívá k nárůstu krajní pravice, a přílišnou snahu o všeobecnou inkluzi, jež by měla mít své limity a vystříhat se situace, kdy „necháme lidi využívat demokratické systémy k tomu, aby tuto demokracii zničili“ – protože to „dobře vypadá“.

Dle jeho názoru Evropě chybějí skuteční vůdci typu Winstona Churchilla či F. D. Roosevelta. Ale – dodává: kdyby se objevili, lidé by je sotva volili, protože to, co by říkali, by „nevypadalo dobře“. „Použijeme zdravý rozum,“ doporučuje Schueftan pro obnovení důvěry lidí v demokratické systémy.

POLITIKA BEZ LIDSKÝCH PRÁV

Na konferenci vystoupil též bývalý sovětský disident, jenž strávil v rodné zemi devět let ve vězení a v Izraeli se stal ministrem pro diasporu a náměstkem premiéra; nyní je vedoucím Institutu pro studium globálního antisemitismu. **NATAN ŠARANSKY** zavzpomínal na život v Sovětském svazu, kdy mu v dětství a mládí scházelo to, co pokládá za nejvyšší lidské hodnoty: svobodu a sounáležitost s něčím, co člověk přesahuje, identita, v jeho případě identita židovská. „Narodil jsem se v největší diktatuře světa ve městě Stalino (nynější Doněck), žili jsme bez čehokoli, co by připomínalo naše židovství: bez svátků, bez synagogy, bez knih, bez vědomostí a bez možnosti se cokoli dozvědět. Jediné, co tam bylo spojeno s židovstvím, byl antisemitismus.“

Za lék pro současnou krizi demokracie považuje Šaransky to, abychom „měli více patriotů (*nationals*) na levici a více demokratů na pravici“, aby lidé neměli pocit, že jsou obírání o svou národní hrdost a současně nebyly ohroženy demokratické hodnoty. Na otázku, jak hodnotí stav demokracie v Rusku a situaci, kdy existuje mezinárodní ali-

Dan Schueftan. Foto archiv.

ance autoritářských režimů – Ruska, Číny, Turecka a Íránu –, odpověděl, že není možné, aby se vrátily gulagy a miliony lidí znovu pracovaly pro KGB. Na druhou stranu – a v tom se shodl s bývalým polským prezidentem Lechem Wałęsą – je chyba, že současná mezinárodní politika opustila spojení lidských práv a mezinárodních vztahů, jak je propagoval Václav Havel. „Zůstala politika bez lidských práv, a to je problém,“ konstatoval Šaransky. Dodejme, že tento politik je autorem testu 3D, který ukazuje, jak rozli-

Natan Šaransky. Foto archiv.

šit oprávněnou kritiku izraelské politiky a antisemitismus (viz dále).

RODINA NÁRODŮ A VZÁJEMNÁ ODPOVĚDNOST

Na Foru 2000 se poprvé představil historik, spisovatel, pedagog na Fakultě komunikace Telavivské univerzity a politický komentátor v izraelském a světovém tisku **GADI TAUB**. Jeho velkým tématem je sionismus. Kromě knih pro děti a povídek napsal román *Osadníci*, v němž kritizuje osadnické hnutí jako nacionalistické a rasistické vůči Arabům. Taub připomíná Herzlovu ideu „rodiny národů“: „společensví svrchovaných národních států, jejichž občané mají zaručena veškerá práva a ochraňují své menšiny. Od menšin se pak čeká, že se budou podílet na společné solidaritě, vzájemné odpovědnosti a sdíleném osudu. Jako příklad společné identity, respektující občanská práva všech (a respekt k právům ostatních vyžadující), uvádí Taub americkou liberální společnost; k něčemu takovému však zatím evropský multikulturní model nedospěl. K otázce míru na Blízkém východě se Taub vyjádřil skepticky: „Palestinci neusilují o mírové řešení problému, jejich cílem není vlastní stát (jež už mohli několikrát mít), ale návrat palestinských uprchlíků do země, tedy de facto zničení státu izraelského.“

VÝZVA K HONGKONGU

Jedním z úkolů účastníků konference Forum 2000 (a Mezinárodní koalice pro obnovu demokracie, již před dvěma lety založili) je vyjadřovat solidaritu s těmi, kdo v autoritářských režimech usilují o svobodu. Účastníci pražské konference zveřejnili deklaraci k situaci v Hongkongu. Vyjádřili v ní solidaritu Hongkongu v boji za svobody a práva jeho obyvatel a vyzývají hongkongskou vládu, aby „splnila požadavky hongkongských obyvatel na demokratickou správu a respektovala jejich právo na obranu demokratických principů a lidských práv, které jsou zakotveny ve Všeobecné deklaraci lidských práv“. V rezoluci dále stojí: „Odsuzujeme stupňování policejní brutality a použití síly proti pokojným demonstrantům, reportérům, záchranářům a běžným obyvatelům Hongkongu. Domníváme se, že je v zájmu Číny ukázat mezinárodnímu společenství, že není nepřítelem otevřené společnosti a demokracie.“ (Celou deklaraci lze nalézt na stránkách konference.)

ŠARANSKÉHO TEST TŘÍ D

Test tří D (známý jako 3D test) Natana Šaranského zůstává spolehlivou cestou, jak odlišit legitimní kritiku Izraele od antisemitismu. Naplní-li kritika kritéria testu – Izrael je v ní demonizován, jeho právo na existenci delegitimizováno a jsou na něj uplatňovány dvojí standardy (dvojí metr) – jedná se o antisemitismus. K tématu se v souvislosti s vydáním zprávy o činnosti hnutí BDS (již zpracovalo izraelské ministerstvo pro strategické záležitosti) vyjádřil 25. září N. Šaransky v listu *Newsweek*. Z jeho textu citujeme:

„Můj 3D test ukazuje, že pokud vidíme, že tytéž nástroje – delegitimizace, demonizace a dvojí metr –, které se vůči Židům používaly v minulosti, se dnes používají proti kolektivnímu Židu, židovskému státu, je nám jasné, že jsme svědky nové podoby starého antisemitismu.“

Mnozí, kdo podporují hnutí požadující bojkot Izraele, stažení investic z této země a sankcí vůči ní (BDS), tak činí z naivní představy, že pomáhají dosáhnout řešení v izraelsko-palestinském konfliktu. V rámci hnutí funguje síť občanských organizací propagujících bojkot Izraele, ale jeho hlavní náplň vytváří Národní výbor BDS, založený roku 2005 a sídlící v Ramalláhu na Západním břehu.

Má jen jeden hlavní cíl: zničení Státu Izrael. Tento cíl chytře maskuje zdáním boje za lidská práva a legitimní kritiky Izraele.

Když karikatury izraelských vůdců opakují nejhorší antisemitské karikatury carského Ruska a nacistického Německa a tentokrát na nich Izraelci křičují Palestinec nebo používají jejich krev pro rituální účely, když jsou Palestinci zobrazováni jako vězni v nacistických táborech smrti – pak se jedná se o demonizaci, o současné obvinění z rituální vraždy, o antisemitismus. Ve zprávě, kterou jsme dnes vydali, naleznete přes 80 příkladů takových příměřů, které šíří nebo tolerují přední osobnosti hnutí BDS.

Když je popírána legitimita židovského státu a v projevech některých zakladatelů a čelných advokátů BDS není místo pro židovský stát na Blízkém východě, a to v jakýchkoli hranicích – pak se jedná o antisemitismus. Spoluzakladatel hnutí a jeho vůdce Omar Barghouti prohlásil zcela jasně: „Kategoricky a zcela rozhodně nesouhlasíme s židovským státem v jakékoli části Palestiny.“

Gadi Taub. Foto archiv.

Když je židovský stát terčem kritiky, která nesměřuje ani na nejhřzdnější diktatury, a jsou na něj uplatňovány standardy, dle kterých se neposuzují ani největší demokracie – pak se jedná o dvojí metr, o antisemitismus.

Hnutí BDS se snaží dosáhnout toho, že úroveň nenávisti vůči Izraeli dosáhne úroveň nenávisti vůči Židům v minulosti. Chce delegitimizovat židovský stát do té míry, že ho svět bude vnímat jako rakovinný nádor, jež je třeba odstranit. Všichni musíme pracovat na tom, aby se náš svět zlepšil. Lidé, kteří chtějí lepší svět, by neměli podporovat ty, jejichž cílem je svět bez Izraele. (am)

JUBILANTKA V JUBILEJNÍ

O výstavě k narozeninám Helgy Hoškové v Jeruzalémské synagoze

Barevnými vitrážemi Jeruzalémské (Jubilejní) synagogy dopadají paprsky podzimního slunce. Osvětlují pestré vzory na stěnách, mosazné lustry, dekorativní dlažbu a desítky detailů této pozoruhodné budovy, již v maurském a secesním slohu navrhl význačný architekt Wilhelm Stiassny. Byla otevřena na novoroční svátky v září 1906 a věnována k uctění 50. jubilea vlády Františka Josefa I. Tehdy, roku 1898, bylo o nové stavbě jako náhradě za synagogy zbořené při asanaci Josefova rozhodnuto. K počtě panovníka je ostatně v předsálí umístěna pamětní deska, teprve při nedávné obnově znovu odhalena a po více než půlstoletí obrácená svým nápisem k návštěvníkům. Ke kouzlu vzdušného orientálně pestrobarevného prostoru, jehož hlavní a boční lodě odděluje řada islámských oblouků, patří také průhledy na galerie a malovaný strop rovněž s vitrážovými okny, ze schodiště pak průhledy do úzkého dvora. Synagoga prošla před deseti lety postupnou generální opravou a v průběhu let se stala vyhledávanou pražskou destinací, obohacující zajímavost místní čtvrti pod Jindřišskou věží. Zmíňme alespoň bezprostředně sousedící stavbu přes ulici:

nachází se tu obnovená „Edisonka“, funkcionalistická transformační stanice postavená v letech 1926–1930 architektem F. A. Librou na zakázku pro pražské Elektrické podniky, v níž od jara funguje filmový klub a kavárna.

Do synagogy chodí návštěvníci jednak kvůli neobvyklé architektuře budovy samotné, jednak kvůli akcím, které pořádá pražská židovská obec: varhanní koncerty a výstavy. Jsou zde dvě stálé expozice, zachycující v řadě unikátních snímků poválečný vývoj pražské židovské obce, ale také opravy historických objektů, restaurovaných v rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR. Zhruba každé tři měsíce tu je navíc otevřena krátkodobá výstava, představující zajímavé umělce a umělkyně z okruhu pražského židovského spole-

čenství, malíře či fotografy. Ukazuje se, že synagoga je přes všechny pochybnosti pro výstavy vhodným prostorem – současná tvorba se se stylem interiéru nijak „netluče“.

ZE ŽIVOTA V GHETTU

Nynější výstava obrazů do Jeruzalémské synagogy patří určitě, neboť život malířky, která je vytvořila, je s osudy

Předvolání do transportu, 1942.

pražské židovské komunity spojen velmi úzce. Čtenáři její jméno i práci určitě již znají, v *Rch* jsme o ní již několikrát psali. **HELGA HOŠKOVÁ**, roz. Weissová, se proslavila jako autorka obrázků, na nichž jako 12–14letá dívka zachytila z pohledu dítěte skrytý život terezínského ghetta, kam byla s rodiči deportována v prosinci 1941 a strávila tam bezmála tři roky.

Psala si deník a kreslila. „Maluj, co vidíš,“ vzkázal jí tatínek, který jí v kanceláři ghetta také sháněl papír. Celkem nakreslila na sto obrázků, dnes považovaných za jeden z nejcennějších dokumentů o životě v ghettu a často vystavovaných a reprodukováných v publikacích k tomuto tématu. Na výstavě v synagoze lze zhlédnout několik panelů s obrázky z tohoto cyklu. K nejpůsobivějším patří jednoduchá tuž-

ková kresba s výjevem předávání transportních lístků z roku 1942 s popiskou: „Předvolání do transportu se roznášelo většinou v noci. Jméno, místo a čas nástupu bylo napsáno na proužku papíru.“ V temné ubikaci drží silueta ženské postavy baterku, která vrhá kužel světla na rozespálé dítě (ženu?) na horním kavalci. Předává mu onen proužek papíru, jenž znamenal v drtivé většině cestu na smrt. Civilní a přitom expresivní kresba, z níž cítíme klid ostatních spáčů a osamění a úzkost toho, kdo v nočním tichu právě dostal neblahý rozkaz k cestě na východ.

Touto cestou se v říjnu 1944 vydala i Helga s maminkou. Otec, který odjel před nimi, nepřežil. Matka s dcerou se dostaly do Osvětimi, odkud je po několika dnech Němci poslali do Freibergu u Drážďan na práci v letecké továrně. V dubnu 1945 je pak v otevřených vagonech na uhlí evakuovali do Mauthausenu, kde se na pokraji smrti dočkaly osvobození. Od deportace z Terezína Helga již nemohla kreslit, pozdější zážitky doplnila ke starším obrázkům až po návratu. Její terezínské kresby přežily zazděné v Magdeburských kasárnách.

VÝSTAVA

Současná výstava představuje autorku, která je začkou Emila Filly a Aloise Fišárka, i v jejich dalších polohách: jako tvůrkyni rozměrných pláten, na nichž se

v šedesátých letech figurativní i symbolickou malbou snažila vyrovnat s hrůzami toho, co prožila, nebo jako autorku cyklu obrazů z prostředí ortodoxních Židů. Ty začala malovat již v druhé polovině šedesátých let, poté co směla navštívit Izrael a zaujali ji obyvatelé z Mea Šearim. V posledních letech pak Helga Hošková maluje své nejbližší, třeba během oslavy židovských svátků. Olejomalby z posledního období jsou provedeny světlými barvami s charakteristickou výraznější obrysovou linkou, v porovnání s předešlými jsou uvolněnější a prosvětlené naději: židovská svatba, těhotná matka s dítětem, otec se synem...

Na výstavě v Galerii Roberta Guttmanna, jež se konala před deseti lety (viz *Rch* 11/2009), mohli diváci zhlédnout i obrazy z Izraele. Akvarely a plát-

Detail vitráže.

na vytvářena kombinovanou technikou zachycují krajiny z jihu i severu země, malířka tehdy do obrazů vkládala i kousky skutečné krajiny – písek pouště, kameny z cest a úlomky mušlí z pobřeží... Kurátor této výstavy Arno Pařík v katalo-

logu k výstavě (dosud je k dostání v Židovském muzeu, ale nikoli přímo v Jeruzalémské synagoze) připomíná i další oblast její práce – obálky *Židovských ročenek*, které Helga Hošková vytvářela v letech 1966–1987. Jsou to graficky zajímavé moderní obálky s využitím tradičních židovských motivů a symbolů, které malířka studovala na výstavách a ve sbírkách Židovského muzea. Helga Hošková se po pádu režimu dočkala řady skupinových i samostatných výstav: u nás, v Německu, ve Spojených státech, Irsku, Švýcarsku. Získala mno-

Čtení z Tóry, 2018.

ho ocenění, vzdor vysokému věku cestuje po školách, přednáší o tom, co v dětství zažila. Je krásné, že své devadesátiny může 10. listopadu oslavit se svými blízkými, ale také se stále novými obrazy a výstavou v prostorách Jeruzalémské synagogy. Ta potrvá až do ledna 2020. (am)

ZEMŘEL HAROLD PRINCE (30. 1. 1928–31. 7. 2019)

Jméno Harold Prince sice není v českém prostředí obecně známé, ale jeho dílo, muzikály a hry, které tento producent a divadelní a operní režisér vytvořil, prosluly takřka po celém světě. Zmínme ty nejslavnější: *Šumař na střeše*, *Řek Zorba*, *Evita*, *Fantom opery* či *West Side Story*. Princeova kariéra trvala bezmála sedm desetiletí a během ní byl oceněn 21 cenami Tony, včetně té za celoživotní dílo.

Harold „Hal“ Prince se narodil v roce 1928 v New Yorku v německé židovské rodině. Do divadla, kam ho pravidelně brala maminka, se zamiloval už jako kluk. Proto ihned po absolvování Pensylvánské univerzity a dvouleté službě v americké armádě oslovil producenta a ředitele na Broadwayi, legendárního George Abbotta, se žádostí o práci. Od Abbotta převzal nejen jeho etický přístup k tvorbě, ale v roce 1962 se Prince stal sám producentem.

Jeho prvním opravdu úspěšným muzikálem se stal *Kabaret* (1966) s tematikou druhé světové války a vzestupu nacismu, který získal celkem osm cen Tony. Prince spolupracoval s vynikajícími umělci, jmenujme zejména hudebního skladatele Andrewa Lloyda Webbera. Z jejich spolupráce vzešly kupříkladu hry jako *Company*, *Follies* a *Sweeney Todd*, které bezpochyby proměnily muzikálový svět. Jednalo se o tzv. konceptuální muzikály, respektive muzikály na vážná témata, jako byly např. problémy moderního manželství či deziluze z tzv. amerického snu. Komerčně nejúspěšnějším dílem této dvojice zůstává *Fantom opery*, který je vůbec nejdéle hraným americkým muzikálem a skutečným hitem na Broadwayi. V divadle Majestic je k vidění již 31 sezon a v roce 2012 zde oslavil své 10 000. představení.

„Soustředí se na problém a samozřejmě mám rád dobrý příběh,“ řekl Prince. „Ale abych odvedl opravdu vynikající práci, musím použít nějakou metaforu, jinak to nemůžu dělat.“ Uvedený citát v kostce shrnuje Princeův přístup k tvorbě muzikálu a výběru témat, který poprvé úspěšně použil již v *Kabaretu* a jenž je metaforou toho, jak jednoduše může jakákoli společnost podlehnout a páchat zvěrstva na skupině nebo jednotlivcích, kteří byli označeni jako „jiní“. Tento typ muzikálu, který Prince během dlouhé kariéry zdokonaloval, na Broadwayi zakořenil a je zřejmé, že bez něj by nevznikla některá z nej-

známějších muzikálových děl poslední doby. Navíc, společenské problémy, které Prince a jeho spolupracovníci reflektovali a kritizovali již v šedesátých letech 20. století, jsou v současné společnosti stále – ne-li více – přítomné.

Z dalších slavných jmen kolem Harolda Prince je nutné zmínit hudební skladatele Leonarda Bernsteina, Stephena Sondheima či choreografa Jeroma Robbinsa, jenž

Harold Prince, 60. léta. Foto archiv.

je podepsán např. pod adaptací *Šumaře na střeše* (1964). Scénická výprava pro tuto slavnou adaptaci knihy Šoloma Alejchema byla vytvořena ve stylu maleb Marka Chagalla a jejím autorem byl scénický designér Boris Aronson, další z výjimečných talentů. Hudební revue *Prince of Broadway*, v choreografii Susan Stromanové, jež měla premiéru v roce 2015 v Japonsku, shrnuje Princovo celoživotní dílo a uzavírá jeho kariéru.

Harold Prince zemřel náhle 31. července ve věku 91 let během dovolené na Islandu. S ním odešla část slavné newyorské historie zábavního průmyslu.

Do března 2020 lze v NY Public Library for the Performing Arts v Lincoln Center zhlédnout výstavu s názvem *In the Company of Harold Prince: Broadway Producer, Director, Collaborator*. Po nedávné expozici věnované Jeromu Robbinsovi je další skvěle připravenou výstavou, jež využívá bohatý archiv této specializované pobočky Newyorské veřejné knihovny. Je oslavou nejenom Princova génia a jeho inovativních vizí, ale také jeho brilantních spolupracovníků, které si Prince dovedl vybrat a svým přístupem je motivoval ke špičkové společné práci.

MONIKA HANK, New York

ERAGNY PRESS

Lucien a Esther Pissarroví a jejich nakladatelství v Anglii

Adresátem dopisů malíře Camilla Pissarra, z nichž jsme několik publikovali v minulém čísle *Rch*, byl umělcův nejstarší potomek Lucien, jenž je pokládán

Lucien Pissarro v grafické dílně. Foto archiv.

za nejnadanějšího z pěti Pissarrových synů. Ačkoli otcovy slávy nedosáhl, jeho dílo stojí za pozornost. Jako malíř byl ovlivněn impresionismem, později patřil ke skupině anglických ilustrátorů, nakladatelů a tiskařů, kteří v době rozkvětu tovární velkovýroby prosazovali návrat k ruční řemeslné práci, k hnutí Arts and Crafts, jež se stalo předchůdcem a jedním z hlavních zdrojů umělecké školy Bauhaus.

PODOBNÝ SCÉNÁŘ

Lucien Pissarro (1863–1944) kreslil od malička a otec i jeho malířští přátelé (mj. Claude Monet) jeho obrazy chválili, Camille z něj rozhodně chtěl mít malíře. Proti tomu se ovšem vehementně postavila manželka, Lucienova matka Julie, která nechtěla, aby se syn musel potýkat s finančními potížemi, jaké zažívala ona se svým manželem. Rozhodla proto, že se z Luciena stane obchodník, tedy něco, po čem netoužil a neměl k tomu předpoklady. První pokus – úřednická práce v Paříži – selhal, druhý pokusem bylo vyslat mladíka roku 1883 do Londýna. Znalost angličtiny mu měla pomoci v začátku pomyslné kariéry. Anglie se nakonec Lucienovi stala domovem, ale buňky pro byznys v sobě nenašel.

Při svém prvním pobytu v Londýně se zajímal hlavně o místní galerie a muzea

a také o kamarádku dcery svého domácího. Jmenovala se Esther Bensusanová, její otec byl ortodoxní sefardský Žid, úspěšný podnikatel se pštrosím peřím Jakob Samuel Levi Bensusan. Když se dozvěděl o dceřině nápadníkovi, zakázal jí, aby se s ním stýkala. Lucien se do Anglie po ročním pobytu v rodné Francii vrátil a požádal Esther o ruku. Za syna se přimlouval i Camille (sám původem Sefard), který měl s odporem rodičů vůči vyvolenému partnerovi vlastní zkušenosti. V jeho případě však protestovali jeho vlastní rodiče – budoucí choť Camilla Pissarra Julie nebyla Židovka, ale pracovala v domě jako kuchařka. Svatba se nakonec konala až po matčině smrti a v době, kdy byl na světě již první syn – Lucien.

O dvacet let později se tedy předsvatební scénář opakoval, i když v o něco smířlivějším provedení. Podnikatel Bensusan nakonec svolil pod podmínkou, že děti budou vychovávány v židovské tradici, což Esther vehementně odmítla; její otec proto na svatbu ani nepřišel. Manželství se přes počáteční překážky vydařilo, Esther a Lucien vytvořili nerozlučný pár. Narodila se jim jediná dcera, kterou pojmenovali Orovida.

Julie a Esther si prý byly povahově tak podobné jako Camille a Lucien: obě byly energické opory svých laskavých, skromných a idealistických manželů. Jak Lucien a Esther, tak Camille sice odmítali náboženské rituály, ale židovství neodvrhli, zůstalo součástí jejich životů. To se ukázalo v době procesu s kapitánem Dreyfusem (Pissarroví patřili jednoznačně do tábora Dreyfusových přívrženců) nebo částečně i v produkci Lucienova nakladatelství. Jak Camille, tak Lucien projevovali sympatie k anarchistickému hnutí, milovali přírodu, barvy a světlo, pohrdali kapitalisty, a co se vydělávání peněz týče, byli spíše nepraktičtí. O to se musely starat jejich manželky.

MEZI ANGLIČANY

Lucienovou prvotní uměleckou inspirací byl impresionismus, hlavně umění jeho otce a Clauda Moneta. V době, kdy se přestěhoval natrvalo do Anglie, roku 1890, patřil již k umělcům, tvůrcům v duchu neoimpresionismu (tedy k Seuratovi, Signacovi a dalším), přátelil se

i s postimpresionisty (van Goghem a Gauguinem), a kdyby zůstal ve Francii, jeho umělecký vývoj by se zřejmě ubíral tímto směrem.

V Anglii se ocitl v jiném okruhu: jeho přáteli se stali malíři a ilustrátoři Charles Ricketts, Walter Crane, Walter Sickert a John Sargent. Představili mu svět anglické avantgardy, umění prerafaelitů a symbolistů. Ale nejvíce na něj zapůsobilo hnutí Arts and Crafts, které si předsevzalo povýšit řemeslnou výrobu na umění. Jeho přívrženci usilovali o to, aby lidé neztratili vztah k řemeslu, aby se produkce nestala jen otázkou tovární výroby, při níž vzniká množství unifikovaných bezduchých věcí. Pokračovateli tohoto hnutí se později stanou umělci Bauhausu.

Lucien Pissarro sice v Anglii dál maloval, ale čím dál více se věnoval dřevěřezům a díky příteli Charlesi Rickettsovi se seznámil s knižní ilustrací, typografií, knižní sazbou. Ricketts založil nakladatelství Vale Press a vytvořil i vlastní typ písma Vale (které Lucien považoval za „jedno z nejkrásnějších písem, která existují“). Po jeho vzoru pak Lucien založil roku 1894 vlastní nakladatelství, které

Čtenářka na kopci nad městem, 1891.

pojmenoval po vesnici v Normandii, kde prožil dětství (Éragny-sur-Epte) Eragny Press. Lucien, Esther a dcerka Orovida žili v městečku Epping v domku nazývaném Eragny Cottage, později se rodina přestěhovala do Londýna, do jihozápadního okraje města, do čtvrti Chiswick sousedící s Hammersmithem. Tím se ocitli v prostředí, kde se dařilo umělcům, malým soukromým nakladatelstvím a tiskárnám, přičemž nedaleko se nacházelo první zahradní město v Londýně – Bedford Park, kde žila řada umělců a architektů náležících k hnutí Arts and Crafts.

ERAGNY PRESS

Pissarrovi se přestěhovali na jaře 1897. V květnu téhož roku však Lucien utrpěl mozkovou příhodu, následkem které nemohl hýbat levou rukou a byl malátný. I když se jeho stav postupně zlepšoval, ruka a celková výdrž ochably. Ačkoli se k malířství vrátil, bylo jasné, že jeho umělecká dráha tím utrpí.

Go not to glean in another field,
neither go from hence, but abide
here fast by my maidens:
AIX Let thine eyes be on the
field that they do reap, & go thou
after them: have I not charged the
young

Z *Knihy Ruth* a *Knihy Ester*, 1896.

Lucien se pak naplno vrhl na nakladatelskou práci. Knihy sám navrhoval, od otce si půjčil peníze a obstaral velký tiskařský stroj, na němž pak společně s Esther tiskli produkci Eragny Press. Tím byla jejich práce jedinečná a tím se lišili od ostatních soukromých nakladatelů. Pro ilustrace se Lucien inspiroval se od britských ilustrátorů a prerafaelitů, ale vytvořil osobitý styl dřevorezů. Kombinoval lehkost a přirozenou linii, již se naučil ve Francii, s britským řemeslným mistrovstvím tak, že jeho pozdější dřevorezy připomínají spíše akvarely.

V práci pokračovali i v dalším bydlišti – zchátralém viktoriánském domě, ležícím poblíž, hned u Stamfordu, jednoho z přítoků Temže, po němž se oblast jmenuje (Stamford Brook). Pissarrovi si svůj dům, jež nazvali jednoduše Brook (potok), zamilovali. Jak jim finance dovolovaly, sami ho opravovali, věnovali se i zarostlé zahradě a časem se stal „nejpěknějším londýnským domkem“, kde hostili přátele a v dobách skutečné nouze ho pronajímali. Kolem Brooku panoval téměř venkovský klid a tato oáza nedaleko rušného velkoměsta jako by ovlivňovala i Lucienovo umění, jež

mělo vždy privátní, tichou a niternou podobu. Na dům i Pissarra vzpomíná jeden z návštěvníků: „Domek byl nízký, ve čtyřech hlubokých oknech byly rozmanité druhy květin. (...) Seděl tam Pissarro, ukrytý za svým plnovousem a hustým obočím, ze všeho se srdečně a přítomně poklidně radoval. Je to neuvěřitelně milý člověk. Noblesní a velice chytrý. Vše, co řekne, říká s rozmyslem a přesně a současně jednoduše a skromně.“ Díky Lucienově plachosti a tomu, že nesnášel publicitu, se jeho knihy nijak výrazně neprosazovaly. Pissarrovi se snažili vytvořit okruh abonentů, kteří by si produkci předplatili, stejně jako to dělala malá česká předválečná nakladatelství. Ostatně svou oddaností knihám jak po textové, tak výtvarné stránce a osobním nasazením Eragny Press tyto nakladatele (staroříšské Dobré dílo či produkci Josefa Portmana) připomíná.

Vzhledem k nedostatku peněz produkovalo nakladatelství velice málo titulů a v malém počtu výtisků. Krásné a pečlivě vyráběné knihy se prodávaly pod cenou. Finanční oporou zůstával otec Camille, ale i ten byl často bez prostředků. Poslední ránu zasadilo nakladatelství vypuknutí první světové války, nedostatek papíru a hlavně pergamenu, který se dovážel z Francie. V roce 1914 museli výrobu knih přerušit.

KNIHY

První dílo, které nakladatelství Eragny roku 1895 vydalo, byla pohádka *Královna ryb* (*Queen of Fishes*). Text Lucien ručně napsal a doplnil barevnými dřevorezy, knihu vytiskl na japonský ručně vyrobený papír. Vydal 150 výtisků, z nichž bylo k prodeji 120 kusů (za 20 šilinků). Část knih (pro abonenty) byla vázaná v zelené kůži, část v pergamenu, na deskách byly vyraženy dva narcisy.

Druhým titulem (1896) byla *Knihy Ruth* a *Knihy Ester*. Text již Lucien nepisoval, ale ručně společně s manželkou vytiskl v černé a červené barvě písmem Vale (se svolením přítele Rickettse), doprovodil ho iniciálami a pěti dřevorezy. Knihu svázal do kartonového papíru potisknutého květinovým vzorem a dedikoval jej ženě Ester a švagrově Ruth.

Lucien chtěl oslovit i francouzský trh, a tak vydal několik titulů ve francouzštině, především tři prózy Gustava Flauberta: *Prosté srdce*, *Legendu o svatém Juliánu Pohostinném* a *Herodias*. Jako ostatní publikace i tyto doprovodil dře-

vořezy; byly vázány v plátně s kartonovými deskami. Vydal je v nákladu 200 kusů.

Z dalších titulů nakladatelství jmenujme *Balady* Françoise Villona, básně S. T. Coleridge, výbor z dramát a básní Bena Jonsona, verše Christiny G. Rossetti či knížku básní Lucienova přítele, belgického dramatika, básníka (a anarchisty) Emila Verharena *Les petits vieux*.

Mezi produkcí nalezneme i vydání, které má větší formát než ostatní knihy. Jedná se o 26stránkovou edici projevu Johna Miltona s názvem *Areopagitica*, řeči, který tento básník a učenec pronesl roku 1644 k anglickému parlamentu na protest proti úřednímu udělování licencí k vydávání knih a na obranu principů svobody projevu a vyjadřování.

Manželé Pissarrovi vydali celkem dvatřicet knih, jež jsou dnes vnímány jako originální a cenná umělecká díla. Po váhavém pokusu obnovit produkci Lucien roku 1922 nakladatelskou činnost definitivně uzavřel. Maloval a zůstal věrný impresionismu, moderní styly dvacátých a třicátých let ho nijak neovlivnily. Zemřel

Královna ryb, 1895.

roku 1944. Tři roky po jeho smrti hodila Esther písmové razníky nakladatelství do moře. Přípravné skici, štočky pro dřevorezy a další zbytek produkce věnovala oxfordskému Ashmolean Museum, které uchovává bohatou pissarrovskou sbírku a zpřístupňuje ji ve svých výstavách (naposledy roku 2011 právě v expozici o Eragny Press). Pissarrovi milovaný dům Brook zůstal dlouho v majetku rodiny. Nedávno jej však potomci prodali: získal ho britský investor, který ho plánuje „citlivě rekonstruovat“.

(am)

György Konrád: KAŽDÝ JE TAKOVÝ, JAKÉ JE JEHO PSANÍ

Několik ukávek z Pamětí, které nedávno zesnulý maďarský spisovatel György Konrád (1933–2019) rozdělil do dvou částí – Odjezd a návrat, týkající se především dětství, a Nahoře pod zatmělým sluncem, zahrnující zbývající léta jeho života –, naznačuje, o jak zajímavého a pro pochopení toho, co se ve střední Evropě odehrálo i odehrává, zásadního autora se jedná. Konrád napsal třináct románů, přeložených do mnoha jazyků, a také řadu esejů i sociologických pojednání. Ačkoli nebyl tzv. aktivistou a jak mnohokrát zdůrazňoval, jeho nejvlastnějším zájmem bylo psát a vyjadřovat se prostřednictvím literatury, maďarští komunističtí vládcí ho označili za protistátní živele, zakázali mu publikovat a všemožně ho šikanovali. Celkem neúspěšně: Konrád se uživil z honorářů za zahraniční vydání svých knih a svobodu a nezávislost, které si vydobyl, si také dokázal udržet. Svět a jeho obyvatele viděl a zachytil bez iluzí, ale také bez předsudků, věrný svému přesvědčení že „člověka ochrání – tedy činí reálným – jeho nedokonalost“. Že „místo lidského bytí je tady a teď“.

ODJEZD A NÁVRAT

Z Budapešti domů do rodné vsi jsem se vrátil s narušenou láskou k vlasti; o některých věcech se nedalo mluvit. Ten jeden rok se mezi mnou a mými křesťanskými kamarády táhl jako hranice ticha, protože oni i v tom roce zůstali normálními dětmi, ale já už ne.

„Proč mám rád svou vlast?“ Tak znělo téma domácího slohového úkolu v březnu 1945. Mám psát o tom, že ji mám rád? Ale to není tak jednoduché. Já si myslím, že mě má vlast chtěla zabít. Byly už takové případy, že rodič chtěl zabít své dítě. Ale jestliže mě nechce zabít vlast, ale pouze hrstka lidí, tak by mě zase moc zajímalo, v čem se liší má vlast od vlasti těch, kdo tyto věci nařídili a prováděli. Oni se také oháněli vlastí. Měli jí plnou hubu. Pokud jsem součástí vlasti i já, patří k vlasti i to, co se se mnou stalo od loňských zkoušek uzavírajících školní rok. To jsem ale v tomto slohovém cvičení nemohl vypovědět.

Já jsem obzvláště lpěl na představě naší domoviny, domova, rodné země, toho skvělého místa, kde jsem v bezpečí a odkud mě nikdo nemůže vyštvať. Ale když jednou uděláš tu zkušenost, že tě vyženou z domova, že to je možné a že se s tím nejen každý smíří, ale najde se i pár takových, co z toho mají vyslovenou radost, nebudeš se napříště na tomtéž místě cítit tak uvolněně jako kdysi. Něco se přetřhlo a vzájemný vztah už nikdy

György Konrád. Foto Csilla Toth.

nebude tak naivně důvěrný jako dřív. Se sestrou jsme chtěli týden po návratu opět najít útulný domov ve vesnici, kde je náš dům vyprázdněný, odkud deportovali naše rodiče, a znovu jsem stál 15. března na témž náměstí, kam jsem coby školák vždycky radostně pochodoval s celou třídou uctít státní vlajku.

Byla tam kamenná řečnická tribuna zakončená zídou, na té stál řečník a za ním se tyčil stožár, na němž před válkou vlála červeno-bílo-zelená vlajka vytažená jen do půl žerdi na znamení bolestné skutečnosti, že naše země není úplná, po první světové válce přišla o tři čtvrtiny své rozlohy, a vlajka se na vrchol stožáru nevyšplhá do té doby, dokud se k ní odříznutá území nevrátí. Byli jsme oblečeni do tmavomodrých kalhot a bílých košil. Pamatuji si na zářivá jara, kdy nám nebylo zima ani v košilce a krátkých kalhotkách. Špalíry škol, které na hlavní náměstí připochodovaly, stály vedle sebe – reformovány, katolíci a židé.

* * *

Tenkrát, v předjaří čtyřicátého pátého roku, jsem se v Berettyóújfalu často trásl zimou. Brzo se stmívalo a já jsem si

četl při svíčke v nevytopeném velkém pokoji. V kuchyni svítila petrolejka a hospodyně, manželka povozníka, byla tlustá, loupala brambory, luštila hrách a seděla blízko sporáku. Jejím synovi už táhlo na čtvrtý rok, ale když řekl „maminko, mám hlad“, hospodyně obnažila svůj mocný, zavalitý prs a dítě jej vestoje sálo. Buď si stoupl na stoličku, nebo se k němu jeho matka naklonila. V pokoji to bylo trochu cítit kamny a postelí, opírám se lokty o okenní parapet, brzo se stmívá. Moje sestra Eva vysedávala v kuchyni častěji, já jsem se spíš různě potloukal. Nic nebylo opravdové. Byli jsme v Berettyóújfalu, a přece jsme nebyli doma.

Každý den jsem prošel kolem stažených rolet tatínkova železářství, postranním vchodem mohl kdokoli vejít do bytu, mohl se brodit smetím, stejně nenajde nic, co by za to stálo. Někdy jsem vešel do dvora a po schodech do patra, skrz naskrz jsem prochodil prázdné pokoje a koukal jsem shora na povozy jedoucí po hlavní ulici. Na kozlíku seděl se vzpřímenými zády jakýsi pár, oba měli na hlavě beranici.

Chodil jsem v zimmiku po svém pokoji, z koupelny se sem šířil pach studených, suchých výkalů a v tlusté vrstvě smetí na zemi se válely moje slohové práce, které si vysloužily pochvalu od učitelů, rozházené listy z fotoalb, prázdniny v sedmihradských Karpatech, v Maramurešském pohoří, tety a jejich děti, které dávno skončily v plynu. Nic jsem z podlahy nezvedal, a pokud náhodou ano, zase jsem to položil zpátky. Můj loňský kabát mi nebyl ani těsný, ani krátký, v uplynulém roce jsem o jediný centimetr nepovyrostl, spíš jsem se jakoby srazil. Prohlížel jsem si v nerozbitém zrcadle svůj udivený obličej, stál jsem v té ponížené změti, ve výsměchu všech stesků po domově, a pohodil jsem hlavou na pozdrav té postavičce, pro kterou tohle znamenalo návrat domů.

Můj zrak k sobě přitáhla žena, nahé ženské tělo figuríny z výkladní skříně. Byla to jednoznačně žena, měla prsa a někdo ji inkoustovou tužkou přikreslil stydké ochlupení. Oči měla propíchnuté dýkou a celé její tělo bylo rozstřílené jako řešeto. Když to pro ně byla žena, proč na ni střeleli? Za svými zády zaslechnu šramot; cikánata jsou zvědavá, co hledám a jestli něco najdu, protože pokud ano, mohu i je přivést na stopu.

* * *

V předjaří jsem dopoledne bloumal po hlavní ulici, občas na mě z toho či onoho obchodu někdo zavolal, abych šel dovnitř. Březen byl nevlídný, blátivý, šedivý, chladný. Obávali jsme se, že překážíme, ale na druhé straně nám připadalo docela přirozené, že jsme tam, kde jsme, a že nám dá někdo najíst. Ztišili jsme se, nebylo o čem snít, přestože nás od našeho domu dělil pouhý krůček. Dosud jsme se nemohli dočkat, až tu budeme, však my už dospělé nahradíme. Tady si pak všechny smělé představy utrhyly ostudu, byli jsme děti. V mém starém pokoji rozfoukal vítr rodinné dopisy a v synagoze listy modlitebních knížek.

Bylo nám práno pocítit, nakolik jsme slabí; tak strašlivý nepořádek nedovedeme odklidit, nedovedeme začít nový život. Tam, kde jsme bydleli, bylo v pokoji zima, kuchyně byla hlučná a ve vsi nebyla knihovna. Po nevalně zásobných obchůdkách židovských navrátilců z pracovních vojenských jednotek jsem se poflakoval úplně stejně jako svého času po tatínkově kvelbu. Dva nebo tři se dali dohromady, jeden dělal nákupčího, druhý prodavače, v pracovní jednotce se spřátelili, stejným způsobem přišli o rodinu, nic jiného dělat nemohli. Žlutý cukr, flanel a motyky byly tenkrát ještě k dostání za peníze, později už jen za vajíčka a mouku, ale dveře se netrhly a přicházeli zákazníci, zákaznice. Ovdovali mladí muži měli opět na očích ženy, pomalu se začaly objevovat ty, které přicházely zpátky z deportačních táborů, nebo křesťanky žijící v místě, někdejší písařky, guvernanky, hospodyně, a to, že někomu zabili ženu, ještě neznamenalo, že nemohla být naživu její mladší sestra. Ženy zahřály dům, zahřály lože a do konce roku nebo do příštího jara se narodily děti. Ztráta původní rodiny už nebyla zlým snem, nýbrž drsnou skutečností. Když bylo všechno, jak mělo být, i s novou ženou a dítětem mohl muž truchlit za těmi, o které přišel. Truchlil spíše mlčením než řečmi.

Vojenští navrátilci z pracovních jednotek se pozvolna stavěli na vlastní nohy, už měli ve svých obchodech co prodávat, měli zařízené domy a v nich rodiny, ale v roce 1950 lidové zřízení znárodnilo obchody, dílny, domy, prostě všechno. Už dopředu bylo jasné, že to přijde. To byla druhá rána, která přispěla k zániku židovské komunity v Berettyóújfalú. Ještě než se to stalo, někteří muži

v roce 1949 pověsili na dveře svých obchodů a dílen cedulku s nápisem „Přijdu hned“, potom se vydali na kraj vesnice a tam nastoupili do nákladního auta. I švec Janko Kertész vycestoval do Izraele a pokračoval ve vyprávění svých podařených historek na verpánku v Naharii. Vyprávěl je stále maďarsky, protože i jazykem jeho kunčoftů byla maďarština. Také přišel o ženu a dvě děti.

NAHOŘE POD ZATMĚLÝM SLUNCEM

Co se za uplynulých čtyřicet let změnilo? Chudoba je stálá, jen osoby jsou jiné. Avšak chudoba není jen stav, ale i rána osudu, nehoda, jáma, do které lze spadnout. Proč by měl být andělsky ukázněný právě člověk, který žije ve stíněných poměrech? Když si vyhodí z kopytka zámožní, nic se jim nestane, ale chudí na to doplatí. Kopou kolem sebe, padají nznak, trápí jeden druhého.

Svět mého prvního románu označili recenzenti za pekelný. Já spíše za obvyklý, měl jsem za to, že člověka ohraničuje – tedy činí reálným – jeho nedokonalost. Morální filozofie může budovat jen na tom, že člověk je hříšná nádoba a že jsme s tou okolností smířeni. Neobvyklé chování ostatní lidí děsí, považují je za hříšné či chorobné, které patří do vězení nebo do nemocnice, jako by i člověk byl něčím podobným autu, jež můžeme odvézt do servisu. Existují blázni a většina jich na svobodě nějak přežívá, ale někteří hru vzdají a svěří se do rukou instituce. Slabost a opuštěnost jsou odkázány na pečovatelské zásahy.

Čím je země bohatší a vzdělanější, tím spíše slabost předchází. To v lidech ustaluje bojácnější, závislejší, dětinštější vztah k údálostem jejich těla i duše, k praktické stránce jejich smrtelnosti, k jejich nemocem, strachům a žalům. Když něco není úplně v pořádku, je to špatně. Přestože se mezi bytím úplně v pořádku a bytím špatně táhne pásmo představující velkou část života. Někoho jsem vzal za ruku, díval jsem se na jeho vrásky a byla v něm nejen smrt, ale i malé dítě, kterým chtěl dotýčný ještě zůstat.

Všiml jsem si, že i mé všední dny jsou plné rozhodování a každý člověk, který mi přijde do cesty, znamená výzvu. S každým klientem by se mělo něco dělat. Jsou tací, kolem kterých nelze přejít jen tak, s laskavým pozdravným gestem. Jde o známé dilema slova a činu. Co vezmeš na svá bedra ty sám, když se

ti dostane do rukou dítě, o které se – včetně jeho samého – absolutně nikdo nestará. Jak postupuje úřední pečovatel, když nemůže svého klienta přesměrovat k jiným lidem, k jiným institucím, když se mu shodou nešťastných náhod dostane do rukou blbec?

Setkávám se s tím, že se lidé tváří v tvář mým příběhům obyčejně zhrdčí, zatímco mně se ty historky zdají být docela normální. Na tom, co jiní mají za podsvětí praktiky, nevidím vůbec nic mimořádného. Něčím si člověk musí být jist. Například tím, že poprava vraha je rovněž vraždou. Není jisté, že ten, kdo nikoho nezabil, je hodný člověk, třeba je jen zbabělý, ale zcela určitě má štěstí. Z hlediska života je smrt něčím, k čemu by nemělo vůbec dojít. Pokud jde o násilnou smrt, je jedno, v jaké uniformě a pod jakou vlajkou nastává.

* * *

Ráno jsem vyrazil z Wallenbergovy ulice, šel jsem do Župní, ale častěji jsem zamířil do parlamentní knihovny nebo na Markétin ostrov, případně do budínského kiosku v Hradní zahradě, kde mi ve větru mávaly ubrusy přichycené sponami k okrajům stolů. Od jara do podzimu jsem vyhledával zahradní restaurace. Tehdy ještě existovaly ty s červeně kostkovanými ubrusy, tehdy byl ještě oběd na zahrádce Klubu umělců Fészek konzumovaný s kolegy spisovateli staršími než já vyznamenáním a poměřovat svou hlavu s hlavami spolustolovníků bylo odměnou dne, když člověk zjistil, že s nimi u stolu sedí právem. Na červenou antuku padalo listí a číšníci kmitali mezi barevně natřenými dřevěnými plůtky. V naší stolní společnosti je člověk, který byl v cizině, samozřejmě v Paříži, a vypráví o tom venkovánům, pro které je Paříž stejně daleko jako Měsíc. A jako netoužíme bez ustání přistávat na Měsíci, i bez Paříže nám bylo celkem dobře. Cvičili jsme se v umění být bez ledaskoho a bez ledasčeho a cítit se přitom celkem dobře.

V ulicích se ještě dal hrát fotbal s tenisákem na jednu bránu, dalo se sejít ve dvojici po chodníku a člověk nemusel obcházet auta, domovní vchody byly otevřené a našly se ruiny porostlé mechem a skryté kouty k milostným scénám. Skákací panáci malých holčiček byli nakresleni křídou na asfalt, ještě nevyšla z módy srdce s iniciálami proklata šípem, vyrytá do kmenů stromů, existovaly jeskyně, v nichž se usadil básník se

svou partnerkou, čímž demonstrativně naznačoval, že má dostat byt, vždyť přece píše básně.

Latentní elegance města přerostla přes překážky. Ještě tu byli bělovlasí mistři v hodinářství z minulého století a dobře oblečení staří židovští prodavači v zestátněném obchodu s látkami, v restauracích ve středu města ještě hosty obsluhovali vrchní ze starých zašlých časů a v barech koukali do stropu a někdy za odměnu i na nás klavíriste nebo bubeníci předválečného vzezření.

V celém okolí si mohl dovolit nové auto – šlo o škodovku – výhradně nafoukaný módní krejčí ze sousedního domu, dále pak pár spisovatelů a filmových režisérů. Tehdy to ještě bylo město pro pěší a já jsem byl svobodný chodec. To mi zůstalo dodnes, nikdy jsem se nenaučil řídit auto.

G. Konrád v roce 2015. Foto Gáspár Stekovicz.

* * *

Bavilo mě jezdit z Csobánky pod kaštanu na budínské nábřeží. Skoro v každé kavárně i hospodě jsem našel něco, co mi bylo milé. Nevadilo mi, že je život pomalý, protože to, co přijde samo od sebe, bohatě stačí.

Když jsem druhý den dopoledne opět zvedl oči od náhrobního kamene, nyní už stolu, z růžového mramoru, mohl jsem pozorovat holuby obletující kříž řeckokatolického kostela a bílou skálu prosvítající listím višně. Pak přitáhla mou pozornost plízcí se kočka. Říkal jsem si, že víc než věčné světlo se mi líbí sluneční svit v zahradě a světlo lampy v domě po setmění.

Od svých čtyřiceti do pětapadesáti let jsem byl ve svém bytě, ve svém domě *neosoba* – člověk, který není, který ani být nesmí a dopouští se přečinu už svou přítomností. Bylo zřejmé, že nikdy nebudu organizátorem nebo vůdčí osobností demokratické opozice, ale dalo se uvažovat o tom, že občas někde vystoupím jako duchovní iniciátor v konzervativním obleku. Na zákaz mě zaměstnávat a tisknout jsem zareagoval vnitřní autorskou utržeností ze řetězu. Zúčtoval jsem se zákazem publikovat a vydával jsem své texty v samizdatu, nejčastěji v podzemním nakladatelství Gábora Demszkého. Honorář jsem nedostal, spíš jsem ještě sám přispěl na výrobní náklady, na tiskárnu. Vydávání svých knih v Maďarsku jsem bral jako dobrovolnou službu veřejnosti.

Dopoledne jsem se mohl usadit u svého stolu, večer jsem se sešel s lidmi, které jsem rád viděl. Byli i tací, se kterými jsem se setkával nerad, to byli ti, kteří občas čekali na rohu nebo před domovním vchodem v autě a všude mě doprovázeli, ale udržovali si ode mě slušnou vzdálenost, tudíž mi ani moc nenarušovali soukromí. Zakázanost a vnitřní emigrace, to nebyla rána osudu, nýbrž důsledek mého osobního rozhodnutí. Musel jsem tedy vydržet nepříjemnosti, které to s sebou neslo.

Tady doma nikdo neměl šanci být normální, a pokud se někdo takovým zdál být, jeho okolí mu to neodpustilo. I kritičtí intelektuálové byli náchylní k tomu, vidět svět jako blok, který je proti nim. Jsme my, o které se zajímá policie, a jsou ti druzí, proti kterým nic nepodniká, nositelé způsobu myšlení vládnoucích vrstev. Aby se člověk nezbláznil, musel mít velkou sebekázeň a smysl pro humor. Mnozí napsali mnoho různých článků proti mně. Já jsem proti nikomu nenapsal osobní výpad a na ničí výpady jsem neodpovídal. Když jsem se zamyslel nad tím, co proti mně daný autor má, odkud se v něm bere ta zlost, co ho urazilo, nic zvláštního mě nenapadlo. Každý je takový, jaké je jeho psaní.

* * *

Prohra začíná tím, že si hoře a logicky přiznám svou bezmocnost. Kdyby nebylo mou úhelnou zásadou, že svoboda je silnější, musel bych hru vzdát. Nevěřil jsem ve vítězství, ale v neústupnost hrstky lidí. Zařekl jsem se, že nedopustím, abych byl

odlišován od ostatních. Po ničem zvláštním netoužím. Knihupec, dívka u kávovaru i slečna prodavačka v obchodě – ti všichni jsou na mě hodní, pokud jim oplácím stejnou mincí. Proč bych nepřevzal i já takovou tu trochu venkovskou, uctívou bezprostřednost? Psal jsem o starých časech a nebyl jsem si jist, zdali si na ně přesně pamatuji. Je-li každý popis lidské reality literaturou, je jí možná i sám autor. Hranice mezi osobními zájmeny se rozplynuly a mě hlavně zajímalo členění vět, odstavců a stránek.

Hráč bere na vědomí, že partii prohrál, ale hry se nevzdává. Dělal, co mohl, reviduje své metody, lítost neprojevuje. Co se týče naší smrtelnosti, nedovedl jsem říci než to, že až pohádku dočtu, bude konec zvonec. A za to nemám nárok na odškodnění. Místo bytí tady a teď, i když bylo všelijaké, jsem si nepřál žádnou radikální změnu slíbenou do budoucna lidskými slovy, protože jsem nevěřil, že by se dala uskutečnit.

* * *

Vlast je na těch několika čtverečních kilometrech, kde se mé cesty slévají. Vlast je na židovském hřbitově v Berettyóújfalu, který se už padesát let nepoužívá, před vysokým náhrobkem mé babičky. Vedle ní stojí stejně vysoký náhrobek dědečkův, oděný do černé žuly. Pradědečkův v bílém mramoru není ve srovnání s ním ani poloviční.

Vlast je ve školní třídě, ze které jsem chtěl vždycky zmizet a z jejíhož okna jsem se dlouhá léta díval na nápis „Pekárna“ vytesaný hlubokým písmem do zdi pekařství. Mé spolužáky zabili, školu zbourali.

Kde je vlast? Kde člověka neutlučou k smrti. Kde mohu vědět, že jsou mé děti v bezpečí. Kde se ctí osoba i slovo. Kde to, že jsem, jaký jsem a že si myslím, co si myslím, je opředeno předběžnou důvěrou a úctou. Kde se najde klidný kuchyňský kout a po večeři je čas na vydatný rozhovor u vína. Kde si děti hrají na babu a staví si bunkr. Kde Jutka sedí v křesle s nohama pod sebou a čte si. Kde bych cestou nahoru do kopce mohl dokonce na několika místech vypít sklenku vína, a kdybych všechna ta přátelská pozvání přijal, při návratu dolů bych poskakoval jako kůzle.

(Ukázky jsou převzaty z knihy Györgyho Konráda *Paměti*, Academia 2018, kterou přeložil Robert Svoboda.)

Jiří Daníček

PĚT BÁSNÍ Z KATZOVÝCH SADŮ

* * *

*Sníh padá
na květy třešní
vysoko v horách*

*Štěstí ale není
opak neštěstí
tam ani v údolí*

*Lidé velcí jako sirky
bydlí tam i tam
v krabičkách od sirek*

*Lidé velikosti sardinek
žijí tam i tam
v krabičkách od sardinek*

Katzovy sady

*V Katzových sadech
se smí jezdit na kole
jen jedním směrem
který okrašlovací spolek
určuje a střeží*

*Katzovy sady ovšem
vyšlápne málokdo
Reinisch stěží
Rohan už vůbec ne
a Schwarz raději pěšky
tudy běží*

*Za Modrou hvězdou
kde šesticípé pivo
jantarově září
a pěna stéká
baronu Nádhernému
po urbáři*

*Dole pod Katzovými sady
stávala synagoga
zatím co nad Cedronem
nad říčkou Smutnou*

*a nad rybníky
se vznášely hřbitovy*

*Kdo potřeboval
Katzovou brankou vcházet
kdo nepotřeboval
nikam neodcházel*

*Moc okrašlovacího spolku
je dočasná – a přesto tam
tím jedním směrem
každý Katz je sám*

* * *

*Tak tiše zestárla
větvička bezu
kvetoucí ve váze
za oknem
tak tiše a hloupě*

*Nic na tom
nemění
že při tom
zmoudřela*

* * *

*Co zhasíná to možná
zase vzplane*

*údolí vystoupí
hora rovinou se stane
a oblaka se vrátí*

*Srdce se zastaví
jen na chvíli
se u nás zastaví
a zase odejde
když ráno se blíží*

*Stačí otevřít oči
nechat je otevřené
a už je nezavírat*

Orfeův stín

*Zvykneš si na štěstí
a ze zvyku jsi šťastný
i na tmou
když se stmívá*

*Na tmavé straně světa
vychází světlo
zpívá tam pták
a kočka ho loví*

*Orfeus se ohlédl
a už se ohlíží stále
– tak je to zajímavé vědět
jak vypadá stín*

*Stín který se neztratí
ani neodchází
a tiše doprovází*

Otištěné verše jsou vybrány ze čtvrté sbírky básní Jiřího Daníčka, která v současné době vychází v nakladatelství Galerie Ztichlá kniha pod názvem *Katzovy sady*. Kniha obsahuje texty, napsané v letech 2017 a 2018. Verše doprovázejí čtenáře na Cestě skrze Loutkové divadlo, Kalendář, Slova a písmena a Odpověď na otázku až po Šikmou věž, skrze šest oddílů, ze kterých se *Katzovy sady* skládají.

(Vydalo nakladatelství Galerie Ztichlá klika, Betlémská 14, Praha 1 v roce 2019, 144 stran, doporučená cena 120 Kč.)

VLASTNÍ CESTA K HLEDÁNÍ PRAVDY

O knize *Nacistická kulturní politika v Protektorátu*

Nedávno jsem dočetla knihu Volкера Mohna *Nacistická kulturní politika v Protektorátu* s podtitulem *Koncepce, praxe a reakce české strany*. V překladu Petra Dvořáčka ji loni vydalo pražské nakladatelství Prostor. Autor patří k blízkému okruhu známého historika a profesora Detlefa Brandese, s jehož díly se český čtenář už setkal, v češtině vyšlo několik jeho knih, za všechny jmenuji alespoň *Češi pod německým protektorátem*, kterou již ve dvou vydáních rovněž publikoval Prostor.

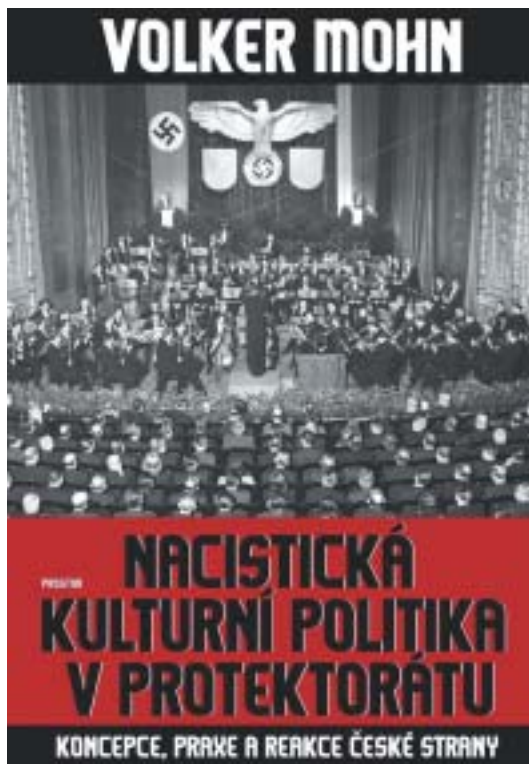
Volker Mohnovi patří nepochybně uznání i obdiv za velké dílo, navazující na jeho disertační práci, kterou obhájil na Univerzitě Heinricha Heineho v Düsseldu. I skutečnost, že kulturou v období Protektorátu Čechy a Morava se tak zevrubně zabývá německý historik, stojí za úvahu, neboť současné české kapacity – až na výjimky – nepřinášejí v této oblasti většinou mnoho nového. Jednou z těchto výjimek je nepochybně kniha Františka Červinky *Česká kultura a okupace* (Torst, 2002): autorův styl je stručný a přesný, sám zažil nacistické věznic ve Vratislavi a Klettendorfu, a tak i jeho útlá knížka je hlubokým ponorem do protektorátních poměrů. Po letech autor dospěl ke smutnému resumé, že většina se stejně vždy okamžitě přidá na tu stranu, kde je momentálně těžiště moci (což dokládá na dirigentovi Václavu Talichovi).

Se zájmem o to větším jsem přistoupila k další knize na toto téma, k *Nacistické kulturní politice v Protektorátu*. Jde o rozsáhlé pětisetstránkové dílo, které je rozděleno na tři části, kapitoly a podkapitoly; dílo doprovází fotografická příloha, málo známé dokumentární fotografie. V první části se autor věnuje ponejvíce vztahu česky a německy psané literatury, zmiňuje se o přílivu ohrožených německých intelektuálů a židovských uprchlíků, kteří sice v českých zemích našli dočasnou bezpečí, avšak už méně vstřícné pochopení. V další části knihy

se Volker Mohn zabývá výhradně protektorátní kulturní politikou, organizační strukturou institucí s rozhodovací pravomocí, které organizovaly, povolovaly a kontrolovaly kulturní programy, vydávání knih a časopisů, jako byly např. Propagační a konzultační úřad pro německou literaturu, Říšská divadelní komora nebo Říšský svaz německého tisku, Zemský svaz Čechy a Morava. Stručně řečeno: podrobně dokládá, jak probíhala „řízená kultura“ v protektorátu.

MEZI KOLABORACÍ A ODBOJEM

V kapitole Mezi „kolaborací“ a „odbojem“ se autor pozorně zamýšlí nad těmi-

to pojmy a citlivě rozlišuje mezi „kolaborací“, která měla více podob – mnohdy šlo i o formu „spolupráce“, která dokázala zmírnit nejedno tvrdé nařízení, a tím umožnila koncert českého skladatele či vydání českého autora. Mohn při svém hodnocení vždy vychází z motivačního pozadí, hledá smysl toho či onoho způsobu chování, případně selhání. Lze říci, že se autor upřímně snaží

u každého případu najít jakési *ratio*, vlastní vysvětlení poměrů a pohnutek, které vedly k tomu či onomu činu a jednání. Obtížnou a zdaleka nejednoznačnou situaci, ve které se ocitlo mnoho českých umělců, vykresluje na příběhu spisovatele Františka Kožíka, již zmíněného Václava Talicha a komika Vlasty Buriana. Zároveň připomíná otevřené antisemitské postoje Jaroslava Durycha, Jakuba Demla a Rudolfa Medka, kteří se krátce po mnichovské dohodě okamžitě vehementně zasazovali za vyloučení svých židovských kolegů. Na jiném místě však autor konstatuje, že na české umělce přece jen drakonické tresty nedopadaly až tak často jako v jiných zemích.

Těžko říci, ve srovnání s Polskem určitě a nepochybně i na jiných okupovaných místech byla situace ještě mnohem horší. Ale přece jen – Josef Čapek, Vladislav Vančura, Bedřich Václavek a mnozí další byli popraveni nebo nepřežili antisemitské běsnění. Seznam českých židovských umělců by byl velmi velmi dlouhý, za všechny jmenuji alespoň Pavla Haase, Karla Poláčka, Hanse Krásu, Gideona Kleina... Jen za účast v odboji, uvádím namátkou, skončila řada českých spisovatelů, publicistů a filosofů v koncentracích či za ni zaplatili životem – F. Peroutka, M. Jesenská, E. F. Burian, N. Jirsíková, J. Šimsa, J. Fischer... Konečně i Karel Čapek zemřel krátce po Mnichovu. A slavné duo Voskovec a Werich se zachránilo jen útekem do emigrace.

Autor však ve své knize připomněl oběti, na které už dávno zapomněla naše historie, na tragický osud redaktora kratičké recenze provedení *Mé vlasti* ve Smetanově síni: vlastenecká glosa v *Českém slově* z 6. února 1945 stála svého autora život, stejně jako odpovědného cenzora Julia Kříže. Oba byli popraveni bez soudu, okamžitě. Zatčen byl i šéfredaktor kulturní rubriky Jaroslav Kohlík, ten se naštěstí v Malé pevnosti v Terezíně dočkal osvobození. K tomu ještě připisují podobně tragický osud novináře Františka Kocourka, který za své reportáže rovněž zaplatil životem; v roce 1941 byl zatčen, poslán do Terezína a krátce nato do Osvětimi, kde v květnu roku 1942 zemřel na tyfus.

ORGANIZOVANÉ VÝPRAVY

Volker Mohn taktéž ve svém díle zpracoval téma u nás poněkud opomíjené, a to zájezdy a cesty českých umělců a novinářů organizované okupačními úřady. A zdaleka nejde jen o výpravu do Katyně na jaře 1943, ke které bylo hlavním podnětem odkrytí masových hrobů. Zájezdu se tehdy účastnil František Kožík a profesor soudního lékařství František Hájek. Václav Černý ve svých vzpomínkách, které Mohn ve své knize cituje, účast Kožíka a Hájka ostře kritizuje a podle jeho názoru bylo možné se cestě vyhnout. Kožík i Hájek pak byli přinuceni činit příslušná prohlášení v médiích, tak jak jim je předepsala německá místa. Avšak už na jaře 1939 vyrazila patnáctičlenná skupina novinářů do Berlína na oslavy Hitlerových narozenin, namátkou jmenuji Vladimíra Rybu za *Národní práci* nebo obzvláště horlivého pisálka Václava Crhu za *Národní politiku* a další... Následovala cesta po okupovaném Polsku na podzim téhož roku. Skupina českých redaktorů také navštívila místa bojových operací ve Francii (1941) a zvláštní pozornost zasluhuje zájezd více než třiceti novinářů a hudebníků po Německu a okupovaném Nizozemsku v září 1940, „turisty“ přijal Goebbels a následovala audience u Karla Hermanna Franka (14. září 1940). Zdá se, že zájezdy bývaly vždy plně obsazeny, svědčí o tom i výlet na podzim 1942 do Lvova, Kyjeva a Charkova a až do Sevastopolu, kde byla na programu prohlídka wehrmachttem zničených sovětských opevnění. Autor dohledal více než desítku podobných výletů. Z neuvedených důvodů často výletníky nejmenuje... Snad z ohleduplnosti vůči pozůstalým? Těžko říci, jen konstatuji.

V této souvislosti je samozřejmě zajímavé, proč čeští spisovatelé nebyli nikdy pozváni na literární kongresy, které se pod Goebbelsovou záštitou konaly ve Výmaru v letech 1941–1942, kde bylo dokonce založeno Sdružení evropských spisovatelů v Nové Evropě... Volker Mohn se o nich vůbec nezmiňuje a ani nepátrá, proč zastupci české literatury nebyli k tomuto podniku přizváni. A jen pro úplnost dodávám, že slovenští autoři, na rozdíl od českých, mezi výmarské kongresmany patřili (Jozef Čiger-Hronský, Milo Urban a další).

NEJEN BITVY

Autor se ve svém díle o nacistické kulturní politice v protektorátu soustředil

především na oblast literární, hudební a filmovou, prostředí výtvarné kultury a architektury ponechal zcela stranou. V roce 2011 nakladatel Pavel Mervart vydal sborník s názvem *O protektorátu a sociokulturních souvislostech*, jehož editorkou je Dagmar Magincová. V kapitole Milana Pecha Psychopatologie výtvarného umění Protektorátu Čechy a Morava se čtenář dočte, že mnozí výtvarníci se s chmurnou situací vyrovnávali tím, že na nemožnost otevřené obrany reagovali radikální změnou svého výtvarného vyjadřování, ať už jde o členy Skupiny 42, o Sedm v říjnu, ale i o jiné; umělci se obraceli k historismu, tlumeným barvám, osamělým sceneriím. Jen namátkou jmenuji dílo Františka Grosse *Košíře* z roku 1940, anonymní pustý dvorek, kde stojí jen opuštěná židle a prázdný věšák, Josef Liesler maluje v barokním šerosvitu *Milosrdného Samaritána* (1942), Alois Wachsmann zase *Krista na hoře Olivetské* (1941) a Max Švabinský se převážně zabývá historickou malbou; umělci tak poukazovali na děsivou realitu a zaujímal vlastní obranný postoj.

Ale vraťme se k Volkeru Mohnovi, který svým čtivým dílem velmi obohacuje naše poznatky o tehdejší době, o zamýšlených cílech okupační moci, o fungování úřadů i o účasti českých institucí a jejich roli. Je dobré si uvědomit, že nacistická kulturní politika se neprojevovala jen zdviženou pravicí a koženými kabáty, ale i infantilní komunikací, pronásledováním toho, kdo intelektuálně převyšoval, a naopak podporou každého, kdo byl ochoten poslouchat... A v této souvislosti bych opět připomněla již zmíněné dílo Františka Červinky, který v něm položil i jemnou psychologickou otázku nejen po tom, „co je svoboda člověka“, ale také, „co je člověk sám“.

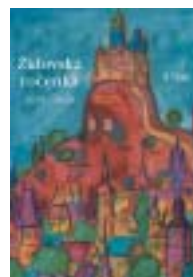
Doufejme, že i Mohnovo dílo v tomto směru přispěje k tomu, že naše veřejnoprávní média se začnou více zajímat i o jiné aspekty té temné doby a nebudou nám ustavičně reprizovat totéž, stále nové sestřihy dokumentů o Hitlerovi a o bitvách, o kterých už dávno víme, jak vše dopadne. **LADISLAVA CHATEAU**

Volker Mohn: Nacistická kulturní politika v Protektorátu. Koncepce, praxe a reakce české strany. Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2018. Přeložil Petr Dvořáček, 544 stran; dop. cena 497 Kč.

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5780

Židovská ročenka na rok 5780 přináší na 168 stranách celkem deset textů.

Prvním z nich je úvodní kapitola ze *Vzpomínek* na Podkarpatské Rusi narozené Sarah Udi. / Doreen Warrinerová přijela do Prahy v říjnu 1938 a úspěšně

organizovala záchranné transporty pro osoby pronásledované nacisty. Po odjezdu z Prahy na jaře 1939 působila na ministerstvu zahraničí, po válce byla vyslána do Jugoslávie.

Roku 1941 ji britská vláda ocenila titulem důstojník Řádu britského impéria. Ročenka přináší několik ukávek z knihy *Doreen Warriner's War (Válka Doreen Warrinerové)*, kterou o své tetě napsal Henry Warriner. / Dodnes neuzařvenou kapitolou z české poválečné historie se zabývá historička Alžběta Langová v textu *Hroubovická tragédie*. / Francouzská spisovatelka a historička Anka Muhlsteinová nastiňuje ve své studii jednotlivé etapy života a díla rakouského židovského spisovatele Josepha Rotha a v jeho kontextu hodnotí téměř zapomenutý román *Sto dní*, v němž se Roth věnuje císaři Napoleonovi. / Příběh dvou žen, které přežily šoa a po letech se setkají, je tématem hořkého příběhu amerického autora Irva Schenklera s názvem *Poslední noc, co se má matka cítila mladá*. / Mezi mladšími spisovateli v Německu je nemálo autorů, kteří se v této zemi nenarodili. Patří k nim i několik židovských autorů, mimo jiné Lena Gorelik, která je v roce představena povídkou *Ahoj, Mišo*. / Poezii v letošním svazku zastupuje pozoruhodný jidiš básník Ovsej (Šike) Driz (1908–1971). Do povědomí čtenářů se dostal především v ruských překladech básníka Genricha Sapgira. / Izraelskou literaturu reprezentuje povídka *Památník vzkříšení*, kterou napsal Jicchak Oren, autor šesti povídkových sbírek a tří románů. / Původní česky psanou prózu zastupují poslední dva texty: povídka *Snacha* Chaima Cigana (Karola Efraima Sidona) a příběh Davida Jana Novotného *Na vinici* z knihy *Bible pro starší a pokročilé*, která vyjde v dohledné době v nakladatelství Kalich.

HEBRAISTÉ V PRAZE

Evropští hebraisté debatovali v Praze o výuce hebrejštiny

Přestože během svých dlouhých dějin používali Židé celou řadu jazyků, nejvýznamnějším židovským jazykem byla a zůstává hebrejštiny. V židovské společnosti měla vždy nejvyšší kulturní hodnotu a i ve stoletích, kdy se Židé hebrejštinou běžně nedorozumovali, byla hebrejštiny vždy hlavním jazykem synagogální liturgie i jazykem studia, ve kterém vznikalo bohaté písemnictví. Není proto překvapující, že akademické programy, zabývající se židovskou kulturou, chápou výuku starší i moderní vrstvy hebrejštiny jako jeden ze svých hlavních úkolů.

Výuka hebrejštiny současně klade před vyučující i studenty celou řadu ne-

tematy jednání byly mimo jiné obecné otázky výuky neevropských jazyků a možnosti využívání nejmodernějších didaktických metod při výuce hebrejštiny, stejně jako způsoby, jakými je ve výuce jednotlivých univerzitních programů realizována výuka biblické hebrejštiny vedle moderního jazyka. Vedle sdílených aspektů debata odhalila také podstatné rozdíly v koncepci výuky. Jako klíčová se ukázala potřeba lektorů, kteří nejsou jen rodilými mluvčími, ale osvojili si profesionální schopnosti výuky hebrejštiny jako cizího jazyka. Pro mnohé univerzity je obtížné takovoto lektory pro své programy zajistit (například i na pražském oboru hebraistika a židovská studia je výuka lektorů-rodilých mluvčích závislá na externí podpoře).

Účastníci se shodli, že v mnoha ohledech může k řešení existujících problémů napomoci společný postup například ve sdílení osvědčených výukových materiálů, ve využívání e-learningu nebo při společné organizaci letních ulpanů. Elisabeth Hollender, řadičící prezidentka Evropské asociace židovských studií, konstatovala, že chápe

podporu společných aktivit na poli výuky hebrejštiny za jeden z hlavních úkolů asociace.

Vedle vyučujících se setkání zúčastnili také zástupci studentů z Prahy, z Olomouce, z Amsterdamu a z Frankfurtu. Zatímco studenti se mohli přesvědčit, jak vážně jejich vyučující k výuce hebrejštiny přistupují, pro učitele bylo naopak přínosné dozvědět se, kde vidí silná a slabá místa studia hebrejštiny samotní studenti.

Setkání se zúčastnil také velvyslanec Státu Izrael J. E. pan Daniel Meron i děkan Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Michal Pullmann. Debata se tak dotkla také podpory, již se obor hebraistika a židovská studia těší ve své domovské instituci a jež v evropském kontextu není nikterak samozřejmá, stejně jako významu, který má pro výuku hebrejštiny možnost vysílat studenty na jazykové pobyty do Izraele.

PAVEL SLÁDEK

DEN VÁLEČNÝCH VETERÁNŮ POPÁTÉ

I letos potkáte od začátku listopadu v ulicích českých, moravských a slezských měst lidi s červeným mákem v klopě. Tento rok totiž pořádá společnost Post Bellum (www.postbellum.cz) už popáté veřejnou sbírku ke Dni válečných veteránů. Tento svátek se slaví 11. listopadu po celém světě, především v anglosaských zemích. Lidé z Post Bellum by byli rádi, kdyby postupně získal větší ohlas i u nás. Aby si lidé (alespoň) jednou za rok připomněli ty, kteří bojovali na bojištích druhé světové války či bránili svobodu a demokracii v rámci zahraničních misí.

V rámci kampaně, která upozorňuje na veřejnou sbírku, představuje Post Bellum i příběhy několika veteránů, které jsou zaznamenány v Paměti národa.

Každý, kdo si během sbírkových dní od **1. do 14. listopadu** pořídí symbol tohoto dne – květ vlčího máku –, přispěje do sbírky. Díky získaným penězům budou moci dokumentaristé pro archiv Paměť národa (www.pametnaroda.cz) natočit další vzpomínky válečných veteránů a lidí, kteří bojovali za svobodu a demokracii, za svobodné Československo.

Sbírková místa s kasičkami v rukou dobrovolníků budou opět v Praze i ve všech krajských městech. Loni bylo do sbírky zapojeno celkem 363 míst ve všech krajích, letos se postupně přidávají i další.

Nově si můžete květ máku zakoupit v pražském Židovském muzeu: v jeho informačním centru v Maiselově 15, ve stejné budově ve 3. patře ve vzdělávacím centru muzea, dále v pokladě Galerie Roberta Guttmanna (U Staré školy 3); dne **11. listopadu** se uskuteční též pouliční sbírka před Maiselovou synagogou a před Starým židovským hřbitovem.

Připnout si květ máku na klopku a přispět do sbírky mohou lidé také v mnoha knihovnách, kavárnách, obchodech a firmách. Seznam všech míst najdete na www.denveteranu.cz. V minulém roce se ve sbírce vybralo 1 290 406 Kč. (Máky se dávají za dobrovolný příspěvek, doporučený příspěvek je 30 Kč. Nebo si je lidé mohou koupit v e-shopu Paměti národa: z chráněné dílny balení po 5 ks za 150 ks, viz <http://eshop.pametnaroda.cz/kategorie/den-veteranu/>.)

(av)

Možná pomůže společný postup... Zleva: J. E. D. Meron, děkan FF UK M. Pullmann, P. Sládek a M. Žonca (oba obor Hebraistika a židovská studia FF UK), prof. E. Hollender, prezidentka Evropské asociace židovských studií.

snadných úkolů. Vyučující programu hebraistika a židovská studia na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, soustředění v Pražském centru židovských studií, se proto rozhodli spolu s judaistikou na Goethově univerzitě ve Frankfurtu a s podporou Evropské asociace židovských studií uspořádat pracovní setkání zástupců evropských univerzit, na nichž se vyučuje hebrejštiny, k debatě nad společnými problémy a možnostmi sdílení jejich řešení. Setkání, jež se uskutečnilo 22.–24. září 2019 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, se kromě zástupců pořádajících institucí zúčastnili učitelé hebrejštiny z Centra židovských studií Kurta a Urschuly Schubertových při Univerzitě Palackého v Olomouci a z řady zahraničních univerzit (Amsterdam, Benátky, Budapešť, Granada, Helsinky, Kyjev, Lovaň, Manchester, Paříž).

IZRAEL: Od Mosadu po starostku

Kdyby se vyhlašovaly sázky s velmi nejistou šancí, jedna se nabízí. Naváže Netanjahu na své již rekordní období v úřadě izraelského premiéra? Stane v čele i další vlády? Nebo se odebere do důchodu?

Ta otázka je otevřená od dubnových voleb přes zářijové. Je otevřená i poté, co „Bibi“ získal pověření sestavit vládu od prezidenta Rivlina poté, co 21. října oslavil 70. narozeniny, ale stále nemá jistotu, zda uspěje. Hrát si na proroka je ošidné i pro experty, kteří se tím běžně živí. Doložila to i říjnová debata, kterou v Praze s izraelskými znalci uspořádal institut CEVRO a dal jí příznačný název: „Povolební vyjednávání v Izraeli: Stane se Bibi důchodcem?“

Zkusme raději pohled z jiného úhlu. Web The Jerusalem Post zveřejňuje na podzim anketu 50 nejvlivnějších Židů. Teoreticky by měla obnášet celý svět, ale v praxi se soustředí na Izrael, USA a „zbytek světa“ (letos ho na 8. místě zastupuje ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj).

Anketa odráží spektrum židovského (izraelského) společenství pestřeji než volby, v nichž jde o souboj zpolitizovaných part. Odráží ho v široké škále od mezinárodní politiky až po život v menších obcích. Takže: Jak vypadají a co naznačují výsledky ankety 50 nejvlivnějších Židů roku 2019?

COHEN NA MAŠINĚ

Nejistotu o samotné izraelské vládě odrážejí špičková místa. Čerstvý rekordman Netanjahu je až třetí (loni druhý) a jeho rival Benny Ganc čtvrtý (spolu s Jairem Lapidem ze společné kandidátky). První dvě místa obsadili dva muži z nevolených úřadů.

Na první příčku postoupil Josi Cohen, ředitel rozvědky Mosad (loni byl na 12. místě). Je to zřejmě poprvé, kdy anketní pozici „nejvlivnějšího Žida“ obsadil šéf agentury proslulé svou tajemností. O jejím vlivu nikdy nebylo pochyb, ale připomeňme, že až do roku 1996 zákon zapovídal zveřejnit samu identitu šefa Mosadu i jiných zpravodajských služeb: místo jména a tváře média užívala jen iniciálu. Teď se probírají veřejně i systémové věci, jako že Cohen

transformoval Mosad v „mašinu měnící historii“, což dokládají jeho aktivity vůči Íránu, proti vývoji zbraní Hamásu či naopak za to, aby africké a sunnitské státy rozvíjely své vztahy s Izraelem veřejně.

Veřejné není samozřejmě vše. Jeruzalémský deník píše, že Cohena ocenil především za akci v srdci Teheránu, kde operativci Mosadu získali v lednu 2018 obsah 32 sejfů s informacemi o jaderném programu Íránu. S informacemi, které jel Cohen osobně představit šéfovi CIA do Washingtonu a které později veřejně použil i premiér Netanjahu. Ví se, že to byla jedna z největších operací Mosadu vů-

Aliza Blochová, starostka Bejt Šemeš. Foto archiv.

bec a že její finále trvalo 6 hodin a 29 minut, že „zboží“ dostali přes hranice iránské pašeráci (aniž by věděli, co vezou), ale stále se tají, jak se obsah sejfů podařilo dopravit do Izraele.

Na druhé místo za Cohenem postoupil americký velvyslanec v Izraeli David M. Friedman (loni čtvrtý). K jeho výkonům patří zejména přesun ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma a k jeho kvalifikaci hlavně to, že byl právníkem i osobním přítelem Donalda Trumpa.

Tuto špičku nejvlivnějších lze shrnout tak, že v osobě Josiho Cohena vyhrál někdo, kdo ztělesňuje hodnoty, tradice i úspěchy Izraele, aniž by podléhal stranicko-politickému fandění. Jak píše v hodnocení Bibiho novinář Herb Keinon: Netanjahu sice má stále ještě šanci dále vládnout, ale vládl by dosti oslaben a lidé mají pro takové nuance čich. Proto prý židovský rok 5779 zůstane v paměti jako počátek konce Bibiho éry.

NOSITELKOU POCHODNĚ

Pod touto extraligou je to už méně celebritní, zato objektivnější. Narážíme na osobnosti, které nejsou mediálně známé, ale možná lépe reflektují, čím dnes židovská komunita žije, ať už v Izraeli či v USA.

Znáte jméno Sigal Mandelkerová? Tato právnička (48) působí na americkém ministerstvu financí jako podtajemnice pro terorismus a finanční rozvědku. Má pravomoc blokovat peníze Íránu a bránit jim v zapojení do byznysu. Podle Jerusalem Postu může jadernému programu a hegemoniálním plánům Teheránu způsobit větší škody než kdo jiný. V anketě obsadila 5. příčku.

Bari Weissová je editorka názorové stránky v listu *The New York Times*. Ve známost vešla před rokem, kdy si útok na pittsburskou synagogu Strom života vyžádal 11 mrtvých a stal se nejvražednějším protizidovským aktem v dějinách USA. Weissová je rodačka z Pittsburchu, do té synagogy chodila a měla v ní bat micva. Teď píše knihu *Jak bojovat s antisemitismem*.

Nebo Marcelle Machlufová. Narodila se v roce 1963 v Maroku. Když jí byl rok, s matkou samoživitelkou a babičkou přesídlily do Izraele. Teď je z ní špičková vědkyně na Technionu v Haifě, věnuje se nanotechnologiím při léčení nádorů. Když Izrael slavil 70 let nezávislosti, byla vybrána jako nositelka jedné z dvanácti pochodní. V anketě obsadila 10. příčku.

Hadas Malada-Macriová je zase první etiopskou lékařkou v armádě. Její zařazení asi reaguje na zastřelení Solomona Tekaha (18), jež podnítilo nepokoje v etiopské komunitě.

Nebo Aliza Blochová (52). Před rokem vyhrála volby ve stotisícovém městě Bejt Šemeš, do té doby vedeném ultraortodoxními starosty. Porazila je jako moderní ortodoxní žena, čímž se stala jednou z pouhých jedenácti starostek v Izraeli. V anketě to stačilo na 49. místo, ale vypovídací schopnost to má větší, že.

ZBYNĚK PETRÁČEK

HISTORICKÝ OBRAT ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Řekne-li se v jádru EU „problém právního státu“, každý si vybaví Polsko, Maďarsko a tlak na tamní vlády. Ale to je jen jedna stránka věci, navíc ve věci antisemitismu méně podstatná. Upřímně, trochu v tom tápe i Věra Jourová, když v rozhovoru pro LN říká, že antisemitismus je „bohužel stále aktuální“. Tedy ne že by nebyl, leč ono „stále“ budí dojem, jako by se nic nevyvíjelo, ale ono se vyvíjí. Právě ti Evropané, kteří tak rádi užívají právní stát jako obušek na Varšavu a Budapešť, pomíjejí jeho vymáhání na západě EU, tam, kde se bagatelizují antisemitské výstřelky (i vraždy) páchané muslimy. Pokrokoví bojovníci za právní stát a proti antisemitismu myslí svá hesla dobře, o tom není pochyb, ale na výsledky jejich aktivit je lépe nesázet. Tvrdě, leč výstižně to po antisemitském útoku v Halle napsal Mathias Döpfner, šéf firmy Axel Springer a Unie vydavatelů německých novin: „Po Halle nejsou zapotřebí demonstrace, deklarace solidarity či řetězky světél. Nechceme už nikdy slyšet ‚Už nikdy antisemitismus‘. Potřebujeme prosadit právní stát, aplikovat platné zákony.“ Jourová je v obtížné pozici. Jako od strážkyně právního státu se od ní očekává, že bude „krotit“ Varšavu a Budapešť. Co by se stalo, kdyby ve jménu boje proti antisemitismu začala „krotit“ metropole západu EU? Samozřejmě, je to jen spekulativní otázka. Ale kdo má zájem, může ji podložit rokem starou analýzou z USA. List *The Jerusalem Post* ji publikoval s podtitulem: „Obavy Židů o bezpečí jsou vyšší na západě než na východě Evropy. Je to historický obrat.“ (Lidovky.cz, 17. 10.) ■ Švédské úřady se rozhodly znovu otevřít případ Raoula Wallenberga, který během druhé světové války zachránil desetitisíce maďarských Židů před koncentračními tábory a po zatčení sovětskými vojáky v roce 1945 beze stopy zmizel. Švédové hodlají znovu oslovit ruské ministerstvo zahraničí „s přesvědčivým doprovodným dopisem“. Wallenberga zatkl sovětský voják v Budapešti, kde za války působil jako tajemník švédského velvyslanectví. V lednu 1945 zadrželi Wallenberga sovětský voják a jeho další osud je dodnes zahalen tajemstvím. Podle některých historiků byl dva roky po válce zastřelen v moskevské věznicí. Podle oficiální sovětské

verze, na níž trvá i Rusko, diplomat zemřel po srdeční příhodě v červenci 1947. (Týden.cz, 18. 10.) ■ Na pražském Petříně, v místě nad Vlašskou ulicí poměrně blízko ke klášteru boromejek, chce magistrátní oddělení zeleně postavit toalety a zázemí pro zahradníky. Místní spolky proti tomu protestují několika peticemi. Téma probírali i pražští zastupitelé, petice vzali na vědomí. Podle Romany Ertlové z jednoho petičního výboru není žádné zázemí v místě potřeba, protože o prostor se léta starají zahradníci z Vojanových sadů. Další upozorňovali na kácení. Jednu z petic podle Lucie Crocro podepsalo 2500 lidí. „Jde o území s nej-

vyšší možnou památkovou ochranou v zemi,“ řekla. „V zahradě roste 669 stromů jako symbol sirem Wintonem zachráněných židovských dětí. Od švédské ambasády sem vede promenáda Raoula Wallenberga, zachránce budapeštských Židů.“ (Novinky.cz, 19. 10.) ■ Vzácné dokumenty z bývalého židovského ghetta se objevily po více než 70 letech na půdě domu v Terezíně. Jde o korespondenci internovaných Židů, o úřední dokumenty a různé dobové předměty. Materiály ležely v suti mezi stropem a půdními prkny v Komenského ulici, kde za války bydleli Židé. Jiří Smutný je náhodou objevil při rekonstrukci. Naštěstí je sběratel a člen Klubu vojenské historie, proto rozpoznal, že v ruce drží poklad. Zřejmě nejdůležitější částí objevu je korespondence, kterou dostávala z Itálie židovská vězeňkyně Anna Hönigsbergová. Mezi nalezenými materiály je také slavník, kufr, transportní lístky, lahve z terezínského pivovaru a řada drobných předmětů denní potřeby, které půjdou do sbírkového fondu Památníku Terezín. (Rozhlas.cz, 17. 10.) ■ První židovský transport byl z Prahy vypraven dne 16. října 1941, tedy právě před 78 lety. Průvod lidí proměněných

v čísla procházejících ulicemi z místa registrace na nádraží Bubny byl ten den prvním. Jak se ukázalo, nebyl ovšem zdaleka posledním. V dalších letech tímto průvodem prošlo na 50 000 pražských Židů, kteří byli posíláni do ghetta a koncentračních táborů za tichého přihlížení spoluobčanů. Narušení ticha, vyslovení se k nepatřičným jevům, ke kterým se mlčet nemá. To je cílem happeningu Bubnování pro Bubny. Happening je už tradičně namířen proti pasivitě a morální slepotě v nesprávných chvílích. (ČRo Plus, 16. 10.) ■ Nápis „Centrum levného nákupu“ se zatím skví na Nové synagoze ve Velkém Meziříčí. Zástupci radnice se dohodli s židovskou obcí na převodu do majetku města. Z asijského obchodu se má stát nová kulturní scéna. Bude to po mnoha letech a řadě kritických hlasů velká změna. Zástupci Velkého Meziříčí se s Židovskou obcí Brno dohodli na dalším využití a převodu Nové synagogy na město. Obyvatelé Velkého Meziříčí synagogu zařadili v anketě mezi desatero problémů města. „Na pondělním jednání se zástupci Židovské obce Brno jsme přednesli náš záměr, že chceme využít Novou synagogu jako koncertní sál základní umělecké školy,“ prozradil po jednání zastupitel Tomáš Rapušák, který patří do pracovní skupiny pověřené jednáním. Využití vidí například i pro další kulturní akce nebo ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze. (MF DNES, 9. 10.) ■ Z nejprestižnější soutěže vín a destilátů v Hongkongu a Číně si odvezla první ryze česká whisky vyráběná v Třebíči rovnou dvě medaile. Třebíčská whisky se vyznačuje chutí sladšího charakteru, ve které najdete tóny ovoce, vanilky nebo karamelu s doznívajícími tóny hořké čokolády. Tato 40procentní jednosladová whisky je velice jemná a svým smetanově-krémovým charakterem je přirovnávána k dojmům z konzumace prémiových dezertů. „Vloni jsme dostali od Židovské obce Praha mezinárodní certifikát, který potvrzuje, že je whisky Trebitsch první česká whisky vyráběná v košer kvalitě. V těchto dnech jsme navíc obhájili prodloužení certifikátu,“ dodává Tomáš Dyntar, distillery master Trebitsch old town distillery. Specifickou chuť dodává whisky světoznámý moravský slad mírně nakouřený rašelinou z Čech a prvotřídní voda z regionálního pramene. (Gastro&Hotel.cz, 30. 9.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Pôvodne som chcel tento text venovať slávnemu rabinovi **CHATAMOVÍ SOFEROVÍ**. Zomrel **25. tíšri 5600, 3. októbra** sme si pripomenuli **180. výročie** jeho smrti. Tak, ako každý rok, zišlo sa na jarcajt v Bratislave niekoľko tisíc Soferových duchovných nasledovníkov a aspoň na pár hodín sa do mesta vrátila stratená minulosť komunity.

V hlave mi však náhle preskočilo a v myšlienkach som sa presunul o tri generácie bližšie k dnešku, k osobnosti Soferovho pravnuka. **AKIBA SCHREIBER** (1878–1959), ktorého **60. výročie** úmrtia si pripomínáme **3. 12.**, prevzal v decembri 1905 štafetu, aby v intenciách rodinnej tradície pôsobil až do roku 1938 ako hlavný rabin Bratislavy.

Skok v čase ma spočiatku prekvapil, ale rýchlo som si uvedomil, že táto zmena má racionálne korene. Kým o Chatamovi Soferovi sa veľa hovorí a píše, jeho pravnuček ostáva v tieni.

Pritom prežil zaujímavý život, z ktorého tu spomeniem len niekoľko zlomkov.

Na čele bratislavského Židovstva stáli viac než 130 rokov štyri generácie soferovskej rodiny. Každý člen tejto dynastie sa ocitol v zložitých situáciách, nik z nich ale nemusel čeliť toľkým ťažkým spoločenským a duchovným problémom, ako Akiba Schreiber.

Chatam Sofer počas svojho pôsobenia (1806–1839) zažil napoleonské obliehanie mesta či boje s reformným učením Moše Mendelssohna. Ketab Sofer (1839–1872) bol svedkom veľkého pogromu v roku 1848, ale tiež protagonistom tvrdých sporov medzi ortodoxnými a neologickými veriacimi, ktoré vyvrcholili v šesťdesiatych rokoch 19. storočia. Vnuk Ševet Sofer (1872–1905) sa musel zmieriť s tým, že na protest proti jeho zvoleniu časť nespokojných členov opustila jeho komunitu a založila samostatnú neologickú obec. Hneď po otcovom pohrebe v decembri 1905 na uvoľnený post jednoducho zvolili jeho jediného syna: „Bolo dojemné, keď no-

vozvoleného hlavného rabína uviedli najstarší talmudistickí učenci, ako prvý starý reb Leser Katz, pobožkali novozvolenému hlavnému rabinovi Akibovi Schreiberovi ruku; všetci nasledovali ich príklad.“ Zdá sa, že za tieto prejavy úcty neďakoval len svojmu pôvodu. Prejavil sa aj fakt, že napriek mladosti (v tom čase mal 27 rokov) už šesť rokov úspešne pôsobil na preslávenej bratislavskej ješive.

Akiba Schreiber zažil veľký požiar židovského geta v máji 1913. Dotkli sa ho udalosti 1. svetovej vojny a vlna protizidovského násillia, ktorá na jeseň a v zime sprevádzala rozpad monarchie

Rabi Akiva Schreiber. Foto archiv.

a vznik Československa. Po obsadení Bratislavy československými légiami 1. januára 1919 sa ocitol v skupine 200 rukojemníkov, ktorých nová moc v záujme udržania poriadku v meste dva mesiace väznila v Terezíne. O dve desaťročia neskôr sledoval nástup nacistov (a neskôr ich slovenských spojencov) k moci. Zažil aj hrozby a fyzické násillie.

Možno najťažšie chvíle mu však (paradoxne a určite neúmyselne) pripravil slávny prastarý otec. Muž, ktorý hlásal, že všetko, čo je nové, Tóra zakazuje, založil svojou smrťou novú tradíciu, ktorú jeho pravnuček napriek nespochybniteľnej úcte k veľkému predkovi porušil. Zhodou okolností totiž predchádzajúci príslušníci soferovskej dynastie zomreli po 33 rokoch pôsobenia vo funkcii. Keď sa blížilo toto výročie, „požiadal hlavný rabin rôzne významné rabínske autority o radu, či má zotrvať v úrade, pretože všetci jeho predchodcovia pôsobili v obci len 33 rokov. Napokon so súhlasom obce uvoľnil tento post v prospech svojho syna a nástupcu, rabína Samuela Benjamina Schreiber.“

Po tomto rozhodnutí sa aj s rodinou vysťahoval do Palestíny a unikol tak ďalším útokom režimu. Reálne je teda možné, že „nová tradícia“ im zachránila život. V Jeruzaleme založil dodnes prosperujúcu Pressburger ješiva. Na veľký smútok ortodoxných veriacich sa rabin Akiba Schreiber ani jeho potomkovia do Bratislavy už nevrátili.

PETER SALNER

LUDVÍK LAZAR ZAMENHOF Život, dílo, ideály

Podtitul biografie zakladateľa esperanta z pera Alexandra Korženkovu by možná měl znít pozpátku: Ideály, dílo, život... **LUDVÍK LAZAR ZAMENHOF**, jak z knihy vyplývá, byl především mužem ideálů – a těm podřídil svůj život a dílo. Narodil se před **160 lety, 3. prosince 1859**, v Białystoku, tehdy okresním městem Grodňenského gubernie (v administrativní oblasti Ruska), jehož 75 procent obyvatel tvořili Židé, kteří také provozovali rychle se rozvíjející textilní továrny. Zamenhofovi byli Židé, litváci, a právě svůj židovský původ pokládal Ludvík Lazar za kořen své představy snu o „sjednocení lidstva“. Ve Varšavě vystudoval gymnázium a po studiu medicíny na univerzitě v Moskvě se tam vrátil. O tom, že by mohl vytvořit mezinárodní jazyk jako cestu k porozumění mezi lidmi, přemýšlel již jako gymnazista, jeho jazykové experimenty rodinu vyděsily „jako příznak začínajícího šílenství“.

Po atentátu na cara Alexandra II. a pogromech v Rusku se zapojil do debaty, kam směřuje budoucnost ruských Židů – agitoval ve prospěch masové emigrace do Palestiny. Po různých peripetiích se usadil v Grodnu, pracoval jako oční lékař, oženil se, měl rodinu. Polovinu manželčina věna investoval do svého mezinárodního jazyka, který vytvořil a stále zdokonaloval.

Korženkovova biografie byla napsána v esperantu, věcně a střídavě se znalostí tématu a úctou k němu. Autor sleduje Zamenhofovu publikační činnost, jeho učebnice „mezinárodního jazyka“, slovník, časopis i kampaň založenou na představě, že pro nový jazyk získá deset milionů lidí. To se sice nestalo, ale idea nadnárodního jazyka si našla řadu přívrženců, nejvíce mezi ruskými Židy, ale i v Německu, Francii (esperanto zaujalo např. Julese Vernea) a ve Švédsku. Založil edici překladů (a přeložil pro ni mj. *Hamleta*). Zúčastnil se několika esperantských kongresů a musel se bránit nařčení, že „esperantisté jsou špatní vlastenci“. Zemřel roku 1917. Zamenhof se věnoval i vzniku nového náboženství – homaranismu –, založenému na všelidských ideálech bez skupinového egoismu a nenávisti. Právě té padly za oběť všechny jeho děti, které byly zavražděny během šoa. Knihu vydalo nakladatelství Kava-Pech v Dobřichovicích, z esperanta ji přeložil Jindřich Košťálek.

(am)

Albert Einstein

CESTOVNÍ DENÍKY

Dálný východ, Palestina, Španělsko
(1922–1923)

■ Na podzim roku 1922 se Albert Einstein vydal na skoro šestměsíční cestu na Blízký, Střední a Dálný východ, během níž přednášel o teorii relativity v Číně, Japonsku či Palestině a nakonec ve Španělsku. Edice jeho cestovních postřehů zahrnuje i faksimile deníkových stránek a dokládá fyzikův zájem nejen o vědu, ale i o filozofii, umění a politické dění, zachycuje Einsteinova setkání s významnými osobnostmi, vědci či státníky i důležité události: audienci u španělského krále, inaugurační přednášku na místě budoucí Hebrejské univerzity v Jeruzalémě nebo zahradní slavnost u japonské císařovny.

Zápisky jsou často velmi detailní, byť psané svérázným telegrafickým stylem. Proslulý fyzik si cestovní deník vedl pouze pro vlastní potřebu, díky tomu z něj však můžeme vyčíst mnohé o dosud neznámých, protikladných stránkách jeho osobnosti: Einstein cítí silný odpor k nacionalismu, ale pevně věří v národní charakter; sympatizuje s utlačovanými a stydí se za svou účast na jejich vykořisťování, ale hlásí se k orientalismu. Cesta na Východ se pro Einsteina však zároveň stala možností k introspekci vlastní identity.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2019. Ed. Zeev Rosenkranz, z angličtiny přeložil Aleš Valenta; 376 stran, dop. cena 358 Kč.

Ivan Dvořák

DO KONCE SE NEDOHLÉDNE

Josef Weiner

ZAČALO TO V PODSKALÍ

■ První část knihy obsahuje pět rozhovorů, které Ivan Dvořák vedl v letech 1989–2013 se svými židovskými příbuznými a známými. Nejživější z nich je zřejmě rozhovor s Asafem Auerbachem, který se s bratrem Rubenem dostal v červnu 1939 Wintonovým vlakem do Anglie. Kniha zaznamenává vyprávění o životě jeho rodičů v české kolonii v Palestině v kibucu Chefciba, kde se roku 1928 Asaf narodil, návrat do Čech, život české asimilované rodiny ve třicátých letech, život v Anglii za války a další osudy. Druhou část tvoří vyprávění Josefa Weinera, narozeného roku 1922 v Podskalí. Krásnou a svěží češtinou vypráví o svém životě, včetně věznění v Terezíně a v Osvětimi. Čtenáře popsané osudy zasáhnou – tím, co všechno lidé prožili, i tím, že si uchovali energii a optimismus a schopnost začínat stále znovu.

Vydalo nakl. Galén v Praze roku 2019. 221 stran, dop. cena 250 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Leonid Tiškov: *Putování soukromého měsíce*, 2016.
Foto Press centrum DOX.

VÝSTAVA V DOXU: RUSSIA. TIMELESS

■ Centrum současného umění DOX v pražských Holešovicích se ve své nové výstavě věnuje tématu bezčasí v současném ruském umění. Výstava *Russia. Timeless* představuje výrazná umělecká stanoviska ze soudobého Ruska, od klasiků kdysi neoficiálního umění až po autory vyjadřující svým dílem pocity generace, která za současného režimu prožila téměř celý svůj dospělý život. Téma bezčasí chápou kurátoři Tomáš Glanc a Anton Litvin jako odvěký ruský problém s pojetím historického času a s rolí individua v dějinných procesech. Na jedné straně notoricky selhávají pokusy střízlivě a kriticky interpretovat vlastní minulost, na druhé straně se urputná snaha zajistit Rusku významné místo v budoucnosti světa setkává s ulpíváním v reliktech minulých časů, modelů a režimů, v jejich zvrhlostech a pastech.

Expozice ukazuje pestrout přehlídku různých způsobů inscenace času, jeho směšné i zlověstné dimenze a deviace, strnulost i akceleraci, prolínání časových rovin i konfrontaci jevů v empirické realitě s děním v lidské fantazii, na nebi či ve vesmíru. Z výtvarných médií jsou zastoupeny malba, kresba, objekty, videa, filmy, instalace – i multimediální, textilie, výšivky, fotografie, záznamy performancí. Návštěvník výstavy může zhlédnout například díla Oskara Rabina, Ilji Kabakova,

Viktora Pivovarovova a jeho syna Pavla Peeperštejna či Eduarda Steinberga, celkem téměř pět desítek umělců, mnoha již slavných tvůrců, ale také řady těch, kteří jsou v ČR k vidění poprvé.

Výstava *Russia. Timeless* nezdůrazňuje politická a aktivistická témata, jde v ní o uměleckou reflexi dějinného koloběhu a o potíže s východisky z pradávných modelů a vyjetých kolejí. Jednotlivá díla přitom srší nápaditostí, vtípem, uměleckou pronikavostí a myšlenkovou odvahou, jichž je v dnešním Rusku tolik zapotřebí.

■ Výstava je přístupna do **2. prosince**; dne **7. 11.** od 19 hodin se uskuteční komentovaná prohlídka výstavy s kurátory (o den dříve **6. 11.** od 17.30 se koná komentovaná prohlídka v ruštině).

ROBERT GUTTMANN – PRAŽSKÝ POUTNÍK

■ Od **7. listopadu** je v Galerii Roberta Guttmana v Praze přístupna výstava obrazů populárního pražského naivisty z doby první republiky Roberta Guttmana (1880–1942). Představuje jeho obrazy, dobové fotografie a dokumenty dochované ve sbírkách Židovského muzea v Praze. Potrvá do srpna 2020 a na stránkách *Rch* se k ní vrátíme v příštím čísle.

TEPLICKÝ CIMES

■ Ve dnech **9.–27. listopadu** se koná již devátý ročník festivalu židovské kultury v Teplicích – *Teplický cimes*. Na zahajovacím koncertě vystoupí izraelská kapela Jewish Monkeys, další program zahrnuje výstavu, komentovanou procházku městem, filmovou projekci, poslechový pořad Jiřího Černého o Amy Winehouse, ochutnávku košer pálenky či ukázkou bojového umění krav maga. Program naleznete na www.teplicky-cimes.cz.

SHAI MAESTRO V ATRIU

■ V žižkovském Atriu zahraje dne **27. listopadu** od 19.30 u nás již dobře známý izraelský jazzový pianista Shai Maestro se svými spoluhráči. Více info na adrese a vstupenky na www.jmw.cz.

ŽEBRÁČKÁ OPERA DLE HAVLA

■ Režisér David Radok zrealizoval pro pražské divadlo ABC *Žebráckou operu* na téma Johna Gaye z pera Václava Havla. „Žijeme ve světě, v němž každý nesmysl má vědeckou podobu a v němž žvanění nahrazuje řeč,“ napsal autor v dopise věnovaném *Žebrácké operě* Alfrédu Radokovi před téměř padesáti lety. Co platilo tehdy, platí o to víc dnes. Nejbližší představení se konají **9. a 18. listopadu**.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA**Maiselova 18, P 1, velký sál****Káva o půl čtvrté**

■ V úterý 5. 11. mezi nás zavítá divadelní a filmový herec **Pavel Rímský**.

■ Ve čtvrtek 21. 11. přijde spisovatel a historik **Bohumil Vurm**.

Kavárna je přístupná od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga (Maiselova 10, P 1)**

■ 14. 11. v 19.00: **Trio Maisel s hostem Elizabeth Schwartz: L'Chayim!** Mimořádný koncert u příležitosti výstavy Yalea Stroma *Fragmenty: židovský život ve střední a východní Evropě 1981–2007*, která je ve vzdělávacím centru muzea k vidění od 13. listopadu. Klezmerový houslista Yale Strom vystoupí spolu s předním českým kontrabasistou Petrem Dvorským, akordeonistou Aliaksandrem Yasinskim a pěvkyní Elizabeth Schwartz. Na akci doporučujeme rezervaci místa na education@jewish-museum.cz. Vstup volný.

■ 21. 11. v 19.00: **Na pruském dvoře / Ensemble Postillon**. Vystoupení mladého mezinárodního uskupení Ensemble Postillon, které se zaměřuje na interpretaci staré hudby, především z prostředí berlínského dvora Friedricha II. Na programu jsou téměř zapomenutá díla Johanna Gottlieba Janitsche, Carla Phillipa Emanuela Bacha a dalších představitelů pozdního baroka a raného klasicismu. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru (Maiselova 15), v síti Ticket Art, Prague Ticket Office a na webu ŽMPVstupné 230 Kč / 150 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium (Maiselova 15, 3. patro)**

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a je na ně volný vstup.

■ 6. 11.: **Židovská tradice v samizdatu**. Léta komunismu, zvláště pak období počátku 50. let a pozdější normalizační etapa, oživily v československé společnosti antisemitismus. Židovské obyvatelstvo bylo státními orgány sledováno a nejednou vystaveno perzekuci a represím. Židovská tematika měla být marginalizována a eliminována také v literatuře. Díla jakkoli spjatá s židovskou tradicí se ocitla v literárním a kulturním podzemí. Přednáška Petry Loučové z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Vstup volný.

■ Neděle 10. 11. v 10.00: Nedělní dílna pro rodiče a děti: **Lviček Arje restaurátorem**. Společně s lvičkem Arjem si budeme

**KULTURNÍ
POŘADY**

povídat o synagogálních textiliích a jednu si vyrobíme. Lviček Arje děti naučí různé techniky vyšívání a zdobení. Prohlídka: Starý židovský hřbitov. Vstupné 50 Kč.

■ 13. 11. v 19.00: **Fragmenty: židovský život ve střední a východní Evropě 1981–2007**. Vernisáž fotografické výstavy amerického hudebníka a etnografa Yalea Stroma. Fotografie zachycují momenty každodenního života v malých židovských komunitách i kulturní dění ve větších městech, a dokumentují tak proměnu židovského kulturního světa v daném období. Vernisáž proběhne za přítomnosti autora. Vstup volný.

■ Neděle 17. 11. ve 14.00: **At the Crossroads: Jewish Life in Eastern Europe Today** (1989). Projektce filmu amerického hudebníka a etnografa Yalea Stroma. Prostřednictvím rozhovorů s místními zástupci židovského i nežidovského světa se autor snaží nalézt odpověď na otázku, co znamenalo být součástí židovské komunity v „nové“ Evropě. Po filmu bude následovat diskuze s autorem. Projektce i diskuze proběhnou v angličtině bez překladu. Vstup volný.

■ 18. 11.: **Památce Doris Grozdanovičové**. Letos 21. srpna nás ve věku 93 let opustila pamětnice holokaustu paní Doris Grozdanovičová (1926–2019). Paní Doris bude připomenuta v krátkém dokumentárním filmu *Filmové toulky Terezínem – Doris Grozdanovičová*. O své vzpomínky na ni se podělí ředitel gymnázia Přírodní škola František Tichý a další. Za hudebního doprovodu studentů gymnázia Přírodní škola.

■ 20. 11.: **„Rabimu Lejbovi do Prahy“: Maharal jako obecní rabín**. Přednáška Pavla Sládka, ředitele katedry Blízkého východu FF UK, se zaměří na důležité body v kariéře pražského rabína Jehudy Levy ben Becalela neboli Maharala (kol. 1525–1609). V širších souvislostech pak přednáška poukáže na systémové tenze mezi vedením židovských obcí a rabinátem na přelomu 16. a 17. století. Přednáška je součástí cyklu *Kapitoly z dějin Židů v českých zemích od středověku po emancipaci*. Vstup volný.

■ 27. 11.: **Po stopách tradičních židovských komunit: Svátek Chanuka v ortodoxních komunitách Jeruzaléma**. Přednáška publicisty Jana Neubauera. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

tř. Kpt. Jaroše 3, Brno

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 17 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 5. 11. od 17.00: **Ondřej Sekora, Ferda Mravenec a ti druzí**. Pořad k 120. výročí narození ilustrátora a tvůrce oblíbených knih Ondřeje Sekory přibližuje osudy a tvorbu tohoto umělce. Jak do Sekorova života zasáhla druhá světová válka a manželství s Ludmilou Roubíčkovou nastíní nejen na základě deníků z let 1944–1945 Hana Kraflová a Tomáš Prokůpek, odborní pracovníci Moravského zemského muzea v Brně.

■ Neděle 10. 11. od 10.30 (Nezamyslova 27, Brno-Židenice): Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: **Medvídek Dubi a pan Ray**. Čeká vás povídání o slavném umělci Man Rayovi, cestování mezi Amerikou a Francií, a také fotografické tvoření pro malá stvoření.

■ 12. 11. od 16.30: **Židé v protektorátu mezi 16. březnem a 17. listopadem 1939**. Přednáška etnoložky Blanky Soukupové z Fakulty humanitních studií Karlovy univerzity věnovaná třicátému výročí 17. listopadu bude analyzovat život židovského obyvatelstva v prvních měsících protektorátu na pozadí upevňování nacistické moci.

■ 14. 11.: **Židovské nositelky Nobelovy ceny**. Za téměř 120 let, kdy je udělována Nobelova cena, ji získalo téměř tisíc nositelů. Z tohoto počtu je pouze 52 žen, což činí zhruba pět procent. Významnou část držitelů Nobelovy ceny tvoří ženy z židovského prostředí – vědkyně, lékařky i spisovatelky. O jejich životních a profesních osudech bude hovořit šéfredaktorka magazínu *Kachol velavan* Zuzana Prudilová.

■ 19. 11.: Vernisáž výstavy **Taneční kosmopolitka Alice Flachová-Pastorová**. Výstava zachycuje životní pouť s Brnem výrazně spjaté tanečnice a teoretičky, přeživší holokaustu Alice Flachové-Pastorové (1928–2006). Výstavu bratislavského Divadelního ústavu zahájí kurátorka Monika Čertezni. Vstup volný.

■ 26. 11.: **Vegetariánství a židovská etika**. Přednáška absolventky oboru judaistiky na Husitské teologické fakultě UK, studentky Abraham Geiger College v Berlíně a budoucí rabínky Kamily Kohoutové představí základní koncepty týkající se etického stravování v židovství od nejstarších dob po současnost.

■ 29. 11.–neděle 1. 12. (Gymnázium tř. Kpt. Jaroše 14): Machol Brno 2019 – Mezinárodní seminář izraelských lidových tanců. Již třetí ročník mezinárodního festivalu izraelských lidových tanců přináší možnost zúčastnit se v Brně seminářů, lekcí a workshopů pod vedením zkušených lektorů, ale i bohatý doprovodný program. Za všechny vyučující jmenujme např. talentovaného choreografa Michaela Barzelaie z Haify nebo zakladatelku taneční školy Komuna v Jeruzalémě Hilu Mukdasi. Registrace a více informací na www.orotbrno.webnode.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Kvinta truhlářů:** V týdnu, kdy většina žáků a studentů byla na škole v přírodě, pracovala kvinta v truhlářské dílně Perla ve Vraném nad Vltavou. Studenti sami vyměřili, nařezali, vydlabali, osmirkovali a povrchově ošetřili stavebnici pro MŠ. Poslední den také natočili instruktážní video, které budeme dětem promítat při předání stavebnice.

■ **Stvoření světa:** V září jely děti z prvního stupně na školu v přírodě do Jizerských hor. Protože jsme výuku školou v přírodě začínali, rozhodli jsme se zabývat stvořením světa. Každý den prvního týdne patřil jednomu dni stvoření, týden jsme završili šabatem.

Druhý týden jsme navázali přípravami na Roš hašana. Vyráběli jsme i symbolická granátová jablka, abychom v příštím roce udeřili co nejvíce dobrých skutků.

■ **Hagibor Open aneb Odpoledne v Suce:** Ve spolupráci s Bejachadem a Třigeneračním komunitním centrem připravily LŠ program pro rodiče, přátele školy a děti, který se tentokrát uskutečnil na Hagiboru.

ip, kw

KONFERENCE O IZRAELSKÝCH STUDIÍCH

■ Ve dnech 8.–10. září se konala již 8. konference o izraelských studiích v rámci Izraelského týdne na Karlově Univerzitě v Praze. Měla název *Democracy in Challenging Times: Israel, Europe and the World* (Demokracie v obtížné době: Izrael, Evropa a svět). Záštitu nad touto mezinárodní konferencí převzali rektor UK prof. MUDr. Tomáš Zima a děkan Filozofické fakulty UK doc. PhDr. Michal Pullmann, Ph.D. Konference se konala v rámci AEIS (European Association of Israel Studies) a díky finančnímu příspěvku Školy orientálních a afrických studií Londýnské univerzity (SOAS), Univerzity Karlovy v Praze, Israel Institute a Pears Foundation a také Velvyslanectví Státu Izrael v ČR.

Cílem konference bylo prezentovat interdisciplinární studie moderní historie, politiky, literatury, kultury, umění a reálií společnosti Státu Izrael. Akce byla zahájena na půdě právnické fakulty proslovem a referátem paní profesorky Y. Weiss, zaměřeným na současné poznatky oboru archeologie. Další dva dny nabídly přednášky a diskuse v pěti sekcích, dále byly rozděleny do osmi panelů. Bližší informace lze najít na: www.israelstudies.eu nebo <https://holokaust.ff.cuni.cz/cs/>. Tyto stránky lze doporučit k podrobnějšímu studiu.

Vyvrcholení souvisejících přednášek i kuloárních diskusí proběhlo v rámci ple-

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

nárního zasedání závěrečného dne konference. Samotný název, *Vztah mezi Evropou a Izraelem po roce 1989*, a to pohledem českých velvyslanců, nabízel očekávání, která se více než naplnila. Jmenovitě diskutovaly Jejich Excelence: Veronika Kuchynová-Šmigolová, Daniel Kummermann, Jiří Schneider; a Joanna Dyduch, předsedkyně EAIS a profesorka z Jagellonské univerzity; „diskusnímu stolu“ předsedala prof. Dina Porat, vedoucí historička v Jad vašem. Konference se zaměřila také na studia židovské společnosti v diaspoře od doby vzniku Státu Izrael. Celý projekt slouží jako výchozí bod pro budoucí výzkumy a vzdělávací aktivity v rámci izraelských studií na UK.

Konference se zúčastnilo 180 účastníků z Izraele, Egypta, USA, Indie, Ruska a také z České a Slovenské republiky. Byly prezentovány příspěvky 150 autorů. Akci organizace zajistila Filozofická fakulta UK; za všechny patří díky paní Dr. Marcele Menachem Zoufalé, Ph.D., a panu prof. Jiřimu Holému, DrSc., z FF UK.

sovi

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 5. 11. v 17.00: Vernisáž výstavy obrazů Aloise Štyndla.

■ 6. 11. od 14.30: Odpolední koncert – Jiří Pinkas – viola, Matěj Pinkas – klavír.

■ 13. 11. od 14.30: Kataryna Kolcová zpívá židovské písně.

■ Výstavy: Fotografie Vladimíra Sonntaga; *Co se do Obecních novin nevešlo* – fotografie Petra Balajky; *Myšlenky světla* – obrazy z výtvarné dílny Denního centra Hagibor.

ELIE MUNK: SVĚT MODLITEB

■ Místo původně plánovaného data se prezentace knihy Elieho Munka *Svět modliteb* koná v úterý 12. listopadu od 18 hodin ve 3. patře Židovské radnice, Maiselova 18.

Publikaci vydává nakladatelství Garmond a představí ji překladatelé: Leo Pavlát, ředitel ŽMP, jenž přeložil samotný Munkův komentář siduru (považovaný za nejlepší svého druhu), a rabín Karol E. Sidon, autor překladu hebrejských modliteb, které jsou součástí knihy.

PAMĚTNÍ DESKA V BRNĚ

■ Srdečně vás zveme na slavnost odhalení pamětní desky na počest sira Nicholase Wintona, který v roce 1939 zachránil 669 židovských dětí z Československa, a Thomase Graumanna, jednoho ze zachráněných, který celý život věnoval osvětové práci pro mládež a veřejnost. Pamětní deska bude umístěna na rodný dům T. Graumanna na Palackého třídě 119 v Brně Králově Poli v úterý 19. listopadu v 15 hodin.

Pamětní deska zde již byla instalována na podzim roku 2016, ovšem někdo ji ukradl a byla nalezena zničená. Od té doby je místo prázdné. Proto jsme nyní nechali vyrobit novou pamětní desku z materiálu, který nebude lákat potenciální zloděje.

ČERVENÁ STŘEDA

■ Ve středu 27. listopadu se již podruhé uskuteční akce, kdy se připomínají lidé pronásledovaní ve světě pro svou víru: akce Červená středa (#Red Wednesday).

Znakem této iniciativy je rozsvícené červené světlo symbolizující krev trpících pro víru. Akci pořádá Česká biskupská konference společně s Ekumenickou radou církví v ČR a Federací židovských obcí v ČR, které se tak připojují k iniciativě křesťanské organizace Aid to the Church in Need. Akce v tentýž den probíhají mj. v Londýně, Bratislavě, Vídni, Budapešti, na Filipínách. Jak se lze zapojit? Můžete například uspořádat společnou modlitbu či liturgii za pronásledované; zorganizovat setkání na vhodném místě ve vaší obci; přečíst texty o tomto tématu či nasvítit červeným světlem významnou budovu ve vaší obci.

Veškeré informace naleznete na webu: www.cirkev.cz/cervenastreda. Koordinátorem za FŽO je JUDr. Tomáš Kraus (toomas.kraus@fzo.cz).

JIDIŠ VE TŘECH

■ Dne 30. listopadu od 19 hodin se v Divadle v Dlouhé koná další večer *Jidiš ve třech*. Účinkují: Hana Frejková zpěv, Marianna Borecká zpěv, Milan Potoček klavír, Slávek Brabec akordeon. Program bude věnován hlavně skladatelům jidiš písní, kteří stáli u zrodu slavných amerických muzikálů.

KOMUNIKACE 89

■ Do konce listopadu je ve výstavním prostoru na Letné (proti fotbalovému stadionu Sparty) přístupná výstava pro mediální vzdělávání, již připravil Památník ticha v Bubnech. Lze ji zhlédnout denně od 14 – 19 hodin, školy od 9 hodin po on-line rezervaci na: komunikace89.bubny.org.

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **november** oslávia narodeniny: pani Mgr. Mariana Ascherová – 77 rokov; pani Zuzana Hesselová – 65 rokov; pani Anna Hilvertová – 76 rokov; pani Jana Kaiserová – 77 rokov; pán Ing. Peter Kosík – 55 rokov; pani Agneša Križková – 82 rokov; pán Ing. Juraj Mencer – 83 rokov; pán Prof. Dr. Pavol Mešťan – 73 rokov; pani Erika Orliková – 82 rokov; pani Anna Považanová – 72 rokov; pani Ing. Daniela Prekopová – 73 rokov; pán Peter Smékal – 82 rokov, a pani Oľga Urbaníková – 74 rokov. Jubilantom prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

So smútkom oznamujeme, že v septembri nás opustila pani Alžbeta Steinitzová.

Zichrona livracha.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **november** oslávi narodeniny: pani Judita Suchánová, nar. 14.11. – 73 rokov. Prajeme jej úprimne veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **listopadu** oslaví narodeniny: pani Petra Bauerová, nar. 18. 11. – 38 let; pani Karin Czernayová, nar. 16. 11. – 56 let; pani Erika Fišová, nar. 26. 11. – 89 let; pan Pavel Fröhlich, nar. 6. 11. – 56 let; pan Yoav Kidar, nar. 28. 11. – 60 let; pan Dan Kniebügl, nar. 8. 11. – 24 let; pani Dita Längsten, nar. 21. 11. – 40 let; pan Vladimír Látal, nar. 21. 11. – 58 let; pan Martin Mayer, nar. 3. 11. – 38 let; pan Jan Pelíšek, nar. 2. 11. – 37 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10. 11. – 70 let, a pani Eva Zikmundová, nar. 7. 11. – 62 let. Oslavencům prajeme zdraví a osobní spokojenost.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 71 let. Prajeme mu vše nejlepší do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **novembri** slávia sviatok narodenín: pán Andrej Landau – 73 rokov; pán Ing. Juraj Galko – 62 rokov; pán Tomáš Jakubovič – 68 rokov; pani JUDr. Viera Ka-

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

náriková – 64 rokov; pani MUDr. Katarína Možešová – 71 rokov; pán František Hubert – 74 rokov, a pán Jiří Weisz – 73 rokov. Úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **listopadu** oslaví životní jubileum: pan Robert Götzlinger, nar. 5.11. – 77 let, a pani Eva Kolesníková, nar. 13.11. – 83 let. Prajeme vše nejlepší do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Ing. Jiří Wurzel, nar. 22.11. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **listopadu** oslaví narodeniny: pani Tequila Bednářová – 37 let; pani Hana Jančíková – 87 let; pani Věra Uhlová – 66 let; pan Pavel Vlach – 69 let, a pan Libor Vojtěch – 30 let. Všem našim jubilantům prajeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **listopadu** oslavují narodeniny tito naši členové: pani Bohumila Havránko-

vá, nar. 17.11. – 92 let; pani Helga Hošková, nar. 10.11. – 90 let; pan Volodymyr Chaplík, nar. 25.11. – 86 let; pani Eva Chotovinová, nar. 22.11. – 86 let; pani Věra Chudáčková, nar. 11.11. – 86 let; pani Olga Jirášková, nar. 16.11. – 90 let; pani Marie Křížková, nar. 26.11. – 91 let; pani Helena Lyerová, nar. 1.11. – 81 let; pani Luisa Matoušková, nar. 25.11. – 89 let; pan Jiří Munk, nar. 2.11. – 87 let; pani Malvína Polevá, nar. 17.11. – 85 let; pan Mark Polevoj, nar. 16.11. – 87 let; pan Tomáš Radil, nar. 8.11. – 89 let; pan Jindřich Ročovský, nar. 12.11. – 89 let; pan Vilém Karel Solar, nar. 27.11. – 93 let; pani Marie Šmoková, nar. 11.11. – 81 let; pani Maria Yavorsky, nar. 14.11. – 85 let, a pani Renata Zábrodská, nar. 29.11. – 87 let. Všem našim jubilantům prajeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 4. října zemřela ve věku 81 let pani Alena Alešová. Se zesnulou jsme se rozloučili 8. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze.

Zichrona livracha.

ŽNO PŘEŠOV

V mesiaci **november** sa životného jubilea dožívajú pán Ladislav Brenner – 68 rokov, a pán MUDr. Martin Hrehorčák – 48 rokov. Jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **listopadu** oslaví narodeniny pani Jana Urbanová, nar. 10.11. – 82 let, a pani Lenka Čapková, nar. 4.11. – 41 let. Naším jubilantkám prajeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **novembri** oslávia narodeniny: pani Ing. Rozália Becková – 92 rokov, a pani Nora Guttmannová – 89 rokov. Srdečne gratulujeme a prajeme všetko dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **listopadu** oslaví své narodeniny pani Pavla Schöpfová a pani Milada Narwová. Prajeme jim stále zdraví a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

**PIETNÍ AKT
k 79. výročí
tragédie lodi Patria
(která se udála 25. 11.
1940)
se bude konat v neděli
24. listopadu 2019
v 11 hodin
na Novém židovském
hřbitově v Praze.**

OSN A ZPRÁVA O ANTISEMITISMU

Organizace spojených národů vydala zprávu o globálním antisemitismu – v podstatě první objektivní dokument svého druhu, který OSN publikovala. Vznikla pod vedením zvláštního pozorovatele OSN pro svobodu náboženství a víry, diplomata Ahmeda Shaheeda. Zpráva jednak jednoznačně doporučuje, aby všechny členské státy přijaly definici antisemitismu, jak ji připravila Mezinárodní aliance pro připomínání holokaustu, IHRA (dosud to učinilo 18), jednak se nepřátelstvím k Židům zabývá jako globálním fenoménem a zahrnuje do něj i aktivity hnutí BDS.

ZPRÁVA O BDS

Izraelské ministerstvo pro strategické záležitosti a veřejnou diplomacii spustilo internetové stránky, jejichž cílem je bojovat s dezinformacemi či vyloženými lžemi, které šíří stoupenci hnutí BDS o Izraeli s cílem existenci tohoto státu delegitimovat. Mají název 4IL Defending Israel on-line (4il.org.il) a mimo jiné obsahují návod, jak na sociálních sítích na nepravdivé údaje o židovském státě reagovat.

K dispozici je i obsáhlá zpráva o činnosti hnutí BDS nazvaná *Za maskou* (*Behind the Mask*). Zakládá se na materiálu, který BDS šíří: na 80 příkladech dokumentuje antisemitismus tohoto hnutí. Příklady citované ve zprávě jsou rozdělené do tří oddílů: klasický antisemitismus; inverze holokaustu (kdy jsou Židé zobrazováni jako nacisté či lidé činy nacistů napodobující) a popírání práva židovského národa na existenci.

Zpráva ukazuje, jak kampaň za delegitimaci Izraele, již BDS systematicky provádí, přispívá k silicím antisemitismu ve světě a činí společnost méně citlivou vůči antisemitským výrokům, vyskytují-li se v souvislosti s Izraelem. Dokládá, že cílem hnutí BDS není kritika konkrétní politiky Izraele ani podpora mírového procesu mezi Palestinci a Izraelem, ale že usiluje o zničení židovského státu. (K tématu viz též strana 9.) Autoři zprávy vyzývají vlády a národní a mezinárodní instituce, aby se tomuto problému věnovaly: aby vedly představitelů BDS, kteří šíří antisemitismus, k zodpovědnosti; objasňovaly vztah mezi hnutím BDS a antisemitismem; ukončily financování nevládních organizací, které BDS podporují nebo samy antisemitismus šíří, a vyzvaly, aby sociální média odstraňovala antisemitské výroky stoupenců BDS.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Iniciála Luciena Pissarra.

ÚTOK V HALLE

Ve středu 9. října, na svátek Jom kipur, zaútočil pravicový extremističtina na synagogu v německém Halle, v níž se právě konala bohoslužba. Vchod budovy střelbou odolal a útočník zabil přicházející ženu a poté mladíka v nedaleké prodejně kebabu. Při útoku postřelil další dva lidi. Policie předpokládala, že se na útok podílelo více lidí, nakonec se ukázalo, že to byl čin jedince. Policisté teroristu dostihli a zatklí: zabíjel 27letý Němec, který si čin nahrál na kameru; na svém videu také prohlásil, že za všechny problémy jeho země mohou „Židi“.

Jeho čin vzbudil velkou reakci, včetně masového pochodu v Berlíně proti antisemitismu. Představitelé německé komunity kritizovali fakt, že synagogu nikdo nehlídal: „Je skandální, že synagogu v Halle nehlídala během svátku, jakým je Jom kipur, policie,“ sdělil Josef Schuster, předseda Ústřední rady židovských obcí.

BDS PROTI MESSIMU

Jak funguje činnost hnutí BDS, mohou dovědět i hráči argentinského fotbalového národního týmu. Když měli loni v červnu sehrát v Jeruzalémě zápas s izraelským národním týmem, dostali Argentinci, a hlavně jejich hvězda, útočník Lionel Messi, to-

lik výhrůžek (včetně hrozeb smrti rodinným příslušníkům) od stoupenců BDS, že utkání zrušili. Náhradní utkání se má konat nyní, v půli listopadu.

ZUBIN MEHTA SE LOUČÍ

Slavný indický dirigent Zubin Mehta se v říjnu se rozloučil s Izraelskou filharmonií, již dosud vedl. Na rozloučenou zazněl mj. Lisztův klavírní koncert a Mahlerova *Symfonie č. 2*. Triosmdesátiletého Mehtu pojí s izraelskou filharmonií dlouholetý vztah: od roku 1969 byl jejím hudebním poradcem, od roku 1977 šéfdirigentem. V letech 1978–1991 působil též jako šéfdirigent Newyorské filharmonie, vystupuje s orchestry v USA i v Evropě (především ve Vídni, Miláně a Londýně). Je čestným občanem Benátek a Tel Avivu.

TAŠLICH NARUBY

Tašlich naruby (*Reverse Tashlich*) tak se jmenuje projekt, který spadá pod iniciativu „nápravy moří“ (*tikun ha-jam*), již založil rabín Ed Rosenthal na Floridě. Jeho cílem je propojit mladé Židy na základě péče o čistotu moří. Děti a mládež v rámci tohoto „tašlichu“ (kdy se házejí do vody kousky pečiva jako očištění od hříchů) naopak první neděli po Novém roce z moře lidské hříchy – odpadky – vybírají. Rosenthal k tomu říká: „Program používá starou tradici v moderním kontextu a posiluje povědomí o největší existenční hrozbě pro planetu, setrvalém ničení oceánů.“ Loni vybraly americké židovské děti z moře přes 300 kg odpadu, letos se k nim přidali i mladí Izraelci. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 11. 2019. Cena 20 Kč (0,90 €)